HB
201
.M3383

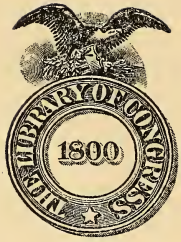
LIBRARY OF CONGRESS
1800

KARL MARX:

VÄRDE, PRIS OCH PROFIT

Öfversättning af
WILH. HÖGBERG

Pris: 35 cent

Utgifven af

Skandinaviska Socialistiska Arbetare-förbundet i Amerika
af SOCIALIST LABOR PARTY
45 Rose Street, New York, N. Y.
1922

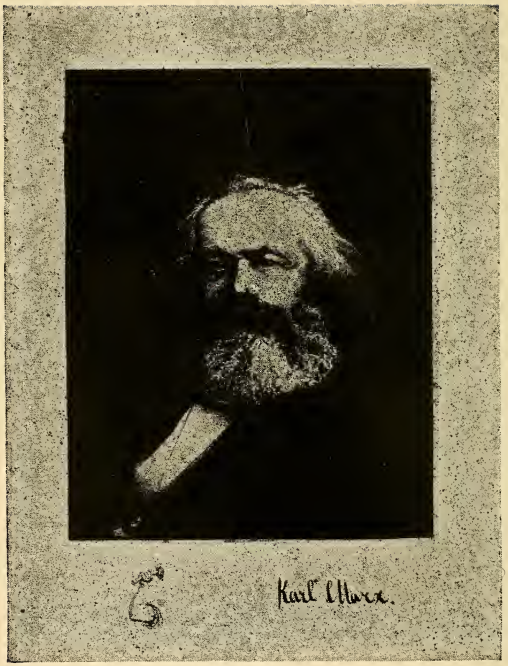

KARL MARX

Värde, pris och profit

En afhandling af

KARL MARX

Redigerad af hans dotter, ELEANOR MARX AVELING, med förord af DANIEL DE LEON.

Öfversättning af

WILH. HÖGBERG

Utgifven af

Skandinaviska Socialistiska Arbetare-förbundet i Amerika

af SOCIALIST LABOR PARTY

1922

HB201
.M3383

"Arbetare i alla länder, förenen eder. Ni ha intet, förutom edra kedjor, att förlora, men en värld att vinna."

Karl Marx.

Copyright, 1922, by the
NATIONAL EXECUTIVE COMMITTEE,
SOCIALIST LABOR PARTY.

SEP 19 '22

©CLA681842

G.R. Mar. 7. 1923

"Att denna tid [arbetstiden] värkligen utgör grunden för alla tings bytesvärde — undantagandes sådana, hvilka ej kunna förökas genom mänsklig flit — är en doktrin af största betydelse i den politiska ekonomin, ty ur ingen annan källa uppstå så många villfarelser och så mycken meningsskiljaktighet inom denna vetenskap, som genom de dunkla begrepp man har om ordet värde."

DAVID RICARDO.

Innehållsförteckning

Sida

ÖFVERSÄTTARENS FÖRORD 7
DANIEL DE LEONS FÖRORD 9
FÖRFATTARENS INLEDNING 11

KAPITEL

I. PRODUKTION OCH LÖNER 13

Kapitalmängden och arbetets produktivkraft förändras oafbrutet. — Nationalproduktionens totalmängd förändras oafbrutet. — En allmän löneförhöjnings invärkan på produktionen. — Den logiska slutsatsen af teorin att lönesumman är en konstant storhet.

II. PRODUKTION, LÖNER OCH PROFIT . . . 16

En allmän löneförhöjnings invärkan på lifsmedelspriserna. — Dess värkningar på de kapitalister som producera lifsförnödenheter. — Dess värkningar på de kapitalister som producera lyxartiklar. — Dess inflytande på profiten. — En allmän löneförhöjning förorsakar icke nödvändigtvis en allmän höjning af lifsmedelspriserna. — Den allmänna löneförhöjningen i England från 1849 till 1859 resulterade i ett oafbrutet prisfall. En höjnings af de engelska jordbruksarbetarnas löner med 40 proc. hade till följd en sänkning af 16 proc. i priset på jordbruksprodukter.

III. LÖNER OCH PÄNNINGAR 29

Låga pänninglöner kunna erfordra en större summa pänningar för sin cirkulation än höga pänninglöner. — En löneförhöjnings invärkan på pänningsumman i cirkulation. — En lönesänknings invärkan på pänningsumman i cirkulation. — Dogmen om en "oföränderlig" pänningstock är en villfarelse.

IV. TILLGÅNG OCH EFTERFRÅGAN 35

Hvad är "hög" lön och hvad är "låg" lön? — Om lönerna bestämmas genom tillgång och efterfrågan, genom hvilken lag bestämmes då "tillgång och efterfrågan"? — Arbetets värde, eller värdet af hvilken annan vara som hälst, bestämmes icke i sista hand genom tillgång och efterfrågan. — Förhållandet mellan "tillgång och efterfrågan" och marknadspriser och värde.

V. LÖNER OCH PRISER 38

Dogmen om att "varupriserna bestämmas eller regleras af lönerna" är en villfarelse.

VI. VÄRDE OCH ARBETE 42

En varas värde. — En vara har värde emedan den är en kristallisering af samhälleligt arbete. — Arbetsmängden beräknas efter den tid arbetet varar. — En varas värde förhåller sig till en annan varas värde som den mängd arbete, den ena varan innehåller, förhåller sig till mängden arbete i den andra. — Lönerna öfverstiga icke varuvärdena. — De kunna vara mindre än dessa. — Hur man beräknar en varas bytesvärde. — Betydelsen af termen "samhälleligt arbete". — Arbetets produktivkraft varierar. — En allmän regel för varors värden. — Pris är värde, uttryckt i pängar. — Värdets förvandling till pris. — Förhållandet mellan värde och marknadspriser. — Profit uppstår icke genom att sälja varor för priser öfverstigande deras värde.

VII. ARBETSKRAFT 55

Arbetaren säljer icke sitt arbete, utan sin arbetskraft. — Ursprunglig ackumulation. — Ursprunglig expropriation. — Arbetskraftens värde bestämmes af värdet af de nödvändighetsvaror som behöfvas för att producera, utveckla, bibehålla och reproducera arbetskraften.

VIII. MERVÄRDE 59

Kapitalisten förbrukar arbetarens arbetskraft genom att sätta honom i arbete. — Arbetskraftens dagliga värde är någonting helt annat än den dagliga utöfningen af denna kraft. — Öfverskottsarbete. — Mervärde. — Öfverskottsprodukter. — Det kapitalistiska systemet är grundat på "utbyte" mellan kapital och arbete. — Utbytets mekanism. — Förhållanden, hvilka bestämma graden af mervärdets storlek.

IX. ARBETSVÄRDE 62
Skillnaden mellan lönearbetarens och ägendomsslafvens ställning. — Skillnaden mellan lönearbetet och liegenskapen. — "Arbetsvärde" är ett gängse uttryck för arbetskraftens värde.

X. PROFIT UPPSTÅR GENOM ATT SÄLJA EN VARA FÖR ETT PRIS SOM MOTSVARAR DESS VÄRDE 64
En varas kostnad för kapitalisten och den värkliga kostnaden äro två skilda saker.

XI. MERVÄRDETS OLIKA DELAR 66
Mervärde är profit. — Mervärdets uppdelning mellan arbetsgifvaren-kapitalisten, jordägaren och pänningutlånaren. — För arbetaren är det likgiltigt hur mervärdet uppdelas mellan hans utsugare.

XII. PROFIT, LÖNER OCH PRISER — DERAS INBÖRDES FÖRHÅLLANDE 71
Om lönerna sjunka, ökas profiten; om lönerna höjas, minskas profiten. — Värdena påvärkas icke af en allmän löneförhöjning. — Förhållandet mellan varupriserna och arbetets produktivkraft.

XIII. FÖRSÖK ATT HÖJA LÖNERNA ELLER FÖRHINDRA DERAS SÄNKANDE 74
Hur en nedgång i arbetets produktivkraft invärkar på arbetsvärdet. — Hur en ökning af arbetets produktivkraft invärkar på arbetsvärdet. — Förändringar af lifsförnödenheternas pänningpriser och deras invärkan på arbetsvärdet. — Arbetsdagens förlängning och dess invärkan på arbetsvärdet. — Sjunkande marknadspriser och kriser — deras invärkan på arbetsvärdet.

XIV. KAMPEN MELLAN KAPITAL OCH ARBETE OCH DESS RESULTAT 83
Arbetsvärdets fysiska element. — Arbetsvärdets historiska eller sociala element. — En traditionell lefnadsstandard och dess inflytande på arbetsvärdet. — Vinstproportionen bestämmes genom kampen mellan kapital och arbete. — Arbetsdagens begränsning genom lagstiftning. — Arbetsvärdets gränser bestämmas genom tillgång och efterfrågan. — Den kapitalistiska produktionens tendens är att nedprässa lönerna. — Fackföreningarnas starka och svaga sidor.

Öfversättarens förord

Karl Marx' lärorika afhandling om Värde, pris och profit presenteras härmed i svensk dräkt. Afsikten med utgifvandet af detta arbete på svenska språket är att i någon mån fylla den inom den svenska grenen af arbetarrörelsen rådande bristen på vetenskaplig ekonomisk litteratur.

En klar uppfattning af Marx' värdelag, hvilken med rätta blifvit kallad en af socialismens hörnstenar, är nödvändig för att erhålla en rätt förståelse af socialismens innebörd, och bör dessutom vara en ledstjärna för arbetarklassen när den utformar sin taktik i striden mot kapitalet. Den Marxska värdelagen visar det fåfänga i att genom reformer, sådana som t. ex. tullreduktion, jordvärdeskatt, etc., söka lindra värkningarna af det nuvarande systemet, eller att genom upprättande af kooperativa affärsföretag söka reducera lefnadskostnaderna och på så sätt ernå samma resultat. Marx' värdelag skjuter kampen mellan kapital och arbete, kampen mellan köpare och säljare af varan arbetskraft, fram i förgrunden, och visar att en genomgripande omdaning af samhället, d. v. s. lönesystemets afskaffande är en trängande nödvändighet, som kräfver vårt omedelbara inträsse. Den uppdrager gränsen mellan köpare och säljare af varan arbetskraft så skarp att alla andra skiljelinjer, nationella, religiösa, och andra, mellan

olika grupper af mänskligheten suddas ut. Kapital och arbete äro de två "nationerna" i världen, hvilka kämpa en oafbruten strid på lif och död, som icke kan och icke får sluta annat än genom kapitalets nederlag. Att deltaga i denna kamp för ett samhälle, där människorna kunna lefva utan att ständigt jagas af ekonomiska bekymmer, är alla arbetares plikt och företrädesrätt. Men för att kunna föra denna klasskamp framgångsrikt är en god kännedom om socialismen, hvilket äfven innebär kännedom om fienden, kapitalismen, en nödvändighet. För den arbetare som ägnar detta arbete, med all dess rikedom af tankeväckande lärdomar, ett ingående studium, skall uppenbaras en ny värld, full af förut oanade möjligheter, ingifvande nytt hopp och nytt mod, och väl värd att eröfra. Om inom vår skandinaviska rörelse några felsteg eller missriktade ansträngningar kunna undvikas därigenom att studium af detta arbete lett till större klass- och målmedvetenhet, har dess öfversättning och utgifvande i svensk dräkt icke varit förgäfves.

Wilh. Högberg.

Daniel De Leons förord

till New York Labor News Co:s engelska upplaga.

Efter Marx' död påträffades bland hans papper en nästan bortglömd afhandling, hvilken upplästes af honom själf inför Internationalens kongress, hållen i september 1865. Detta manuskript, sedermera uppdelat i kapitel, utgör ämnet för denna bok.

Att göra ett vetenskapligt ämne "lättfattligt" är vanligtvis att uppmuntra ytlighet. Att göra någonting "lätfattligt" nödvändiggör mycken sammanträngning och utelämning af premisser. Resultatet blir alltför ofta att slutledningarna höljas i dunkel, med den slutliga påföljden att den ytliges ytlighet näres och det som var ämnat för nybörjaren blir till värklig nytta endast för sådana, som äro väl hemma i ämnet, hvilka ensamma kunna draga fördel af kortfattade öfversikter.

Marx' afhandling om "Värde, pris och profit", ehuru icke ämnad att utgöra en "popularisering", är icke fri från den fara som alltid vidlåder korta sammandrag, men saknar ej häller dessas förtjänster. "Value, Price and Profit" är en kort sammanfattning af en del af "Kapitalet". Att säga detta är att på samma gång yttra en varning — en varning att icke godtaga afhandlingen såsom en fullständig

framställning af ett ämne för hvars utredning "Kapitalets" tunga volym erfordrades; och att uttrycka beundran — den beundran man måste känna för en enastående och makalös gärning.

"Value, Price and Profit" är ett enastående arbete därför att det är ofantligt mycket mera än ett kort sammandrag af ett stort värk, det är en inledning till detta värk — *Kapitalet.* Och det är en utomordentlig inledning. Något kvickhufvud har med rätta sagt att "förord" borde placeras vid slutet af en bok i stället för i början, ty endast där äro de af värkligt värde, enär först efter det bokens lärdomar inhämtats, kunna de vara till hjälp för att belysa dessa, genom att gifva en resumé öfver dem.

Value, Price and Profit hör hemma i slutet såväl som i början af *Kapitalet.* Förutsatt att nybörjaren besinnar att han endast gjort en allmän öfverblick öfver ett vidsträckt fält, kommer han, efter att hafva läst "Value, Price and Profit", att med ifver studera "Kapitalet", och när han genomgått "Kapitalet" skall han finna "Value, Price and Profit" vara till ovärderlig hjälp när det blir fråga om att en gång för alla vinna klarhet i de mäst svårfattliga af alla ekonomiska principer — värde, pris, profit, unionism.

Med denna varning kan man utan förbehåll rekommendera denna förträffliga bok till de kunskapstörstande.

Pleasantville, N. Y., i oktober 1912.

Daniel De Leon.

Värde, pris och profit

Inledning

Medborgare!

Innan jag ingår på det föreliggande ämnet, tillåt mig göra några inledande anmärkningar.

På kontinenten härjar för närvarande en värklig sträjkepidemi, och högljudda kraf på löneförhöjning höras öfverallt. Frågan kommer före vid vår kongress. Såsom ledare för den Internationella Associationen böra ni ha en stadgad öfvertygelse i denna högst viktiga fråga. För min egen del ansåg jag det därför vara min plikt att behandla ämnet i detalj, äfven om jag riskerar att sätta edert tålamod på ett hårt prof.

En annan anmärkning måste jag inledningsvis göra beträffande Mr. Weston. Till arbetarklassens fromma — som han själf tror — har han icke blott framlagt för eder, utan äfven offentligen förfäktat åsikter hvilka han vet äro mycket impopulära bland arbetarklassen. En sådan uppvisning af moraliskt mod måste vi alla storligen beundra.

Trots min afhandlings ofernissade stil hoppas jag dock att när han lärt känna dess innehåll skall han ha funnit att jag omfattar den till synes riktiga idé som ligger till grund för hans teser, hvilka i sin nuvarande form jag icke kan annat än anse vara teoretiskt falska och i praktiken farliga.

Jag skall nu omedelbart ingå på det föreliggande ämnet.

I.

Produktion och löner

Mr. Westons argument hvilade faktiskt på två grunder. För det första: att *nationalproduktionens totalmängd* är någonting *oföränderligt,* en *konstant* kvantitet eller storhet, som matematikern skulle uttrycka sig; för det andra: att *reallönernas totalsumma,* d. v. s. lönen, beräknad efter den mängd varor som kan köpas för den, är en *bestämd* summa, en *konstant* storhet.

Det är uppenbart att hans första påstående är felaktigt. År från år finner man att värdet och mängden af produktionen förökas, att det nationella arbetets produktivkraft ökas och att den summa pänningar, som är nödvändig för cirkulationen af denna ökade produktion, förändras oupphörligt. Det som gäller vid årets slut, och för olika år jämförda med hvarandra, gäller för hvarje genomsnittsdag af året. Den nationella produktionens totalsumma, eller kvantitet, förändras oafbrutet. Den är *icke en konstant,* utan en *föränderlig* storhet, och frånsett förändringar i folkmängden måste det vara så på grund af den oupphörliga förändringen af *kapitalhopningen* och *arbetets produktivkraft.* Det är fullkomligt sannt, att om *en allmän förhöjning af lönerna* skulle äga rum i dag, så skulle denna

förhöjning, hvilka de mera aflägsna värkningarna däraf än månde bli, icke *själf eller omedelbart* invärka på produktionens kvantitet. En förändring skulle i främsta rummet framspringa ur det rådande tillståndet. Men om den nationella produktionen *före* löneförhöjningen var *föränderlig* och *icke bestämd*, så fortfar den gifvetvis att vara föränderlig *efter* löneförhöjningen.

Men antag att den nationella produktionens kvantitet är *konstant* i stället för *föränderlig*. Äfven i så fall skulle det, som Mr. Weston anser vara en logisk slutsats, blott utgöra ett obevisat påstående. Om man har en gifven siffra, t. ex. åtta, så hindrar icke denna siffras absoluta gränser att dess delar förändra sina *relativa* gränser. Om profiten utgör sex och lönen två, så kan lönen ökas till sex och profiten minskas till två, och totalsumman vore ändå åtta. Produktionens oföränderlighet kunde således icke alls bevisa lönens oföränderlighet. På hvilket sätt bevisar då Mr. Weston denna "beständighet"? Jo, genom att bestämt påstå att så är förhållandet.

Men äfven om man går med på hans påstående, så borde väl den lag han uppställer värka åt båda hållen, medan han tillämpar den i endast en riktning. Om lönesumman är en konstant storhet, kan den hvarken höjas eller sänkas. Om därför arbetarna begå en dumhet när de tilltvinga sig en tillfällig löneförhöjning, så skulle kapitalisterna icke handla mindre dumt när de genomdrifva en nedsättning af lönen. Mr. Weston förnekar icke att arbetarna under vissa omständigheter kunna tilltvinga sig en löneförhöjning, men som lönesumman till sin natur är oföränderlig, måste

en reaktion följa. Å andra sidan vet han också att kapitalisterna kunna genomdrifva lönenedsättningar, och att de värkligen oupphörligt försöka att göra det. Enligt principen om lönernas oföränderlighet borde en reaktion följa i detta fall lika väl som i det förstnämda. Arbetarna skulle således handla rätt när de motsätta sig en lönenedsättning eller försöket att genomföra en sådan. De skulle, således, handla rätt när de tilltvinga sig en *löneförhöjning*, ty hvarje *reaktion* mot lönenedsättningar är en *handling* för lönernas höjande. Enligt Mr. Westons egen princip om *lönernas oföränderlighet*, böra arbetarna därför, under vissa omständigheter, sammansluta sig och kämpa för löneförhöjning.

Om han förnekar denna slutsats, måste han öfvergifva den premiss hvarifrån den härleder sig. Han får icke säga att lönesumman är en *konstant storhet*, utan att, fastän den icke kan och icke får *höjas*, så måste den *sänkas* närhälst kapitalet behagar så göra. Om kapitalisten behagar föda er med potatis i stället för kött, eller med hafre i stället för hvete, så måste ni godkänna detta såsom varande en ekonomisk lag hvilken kräfver underkastelse. Om lönerna i ett land äro högre än i ett annat, såsom t. ex. i Förenta Staterna jämfört med England, så måste man förklara denna skillnad i löneskalan med att det råder en skillnad mellan den amerikanske och den engelska kapitalistens vilja, hvilken metod förvisso skulle i hög grad förenkla studiet af icke blott ekonomiska företeelser, utan äfven alla andra.

Man kan i alla fall fråga: "*hvarför* skiljer sig den amerikanske kapitalistens vilja från den engelska kapitalis-

tens?" Och för att besvara den frågan måste man gå utanför *viljans* område. En person må säga mig att gud vill en sak i Frankrike och en annan i England. Om jag uppfordrar honom förklara denna tvåfaldiga vilja kanske han har panna att svara mig, att det är guds vilja att ha en vilja i Frankrike och en annan i England. Men Mr. Weston är väl den siste att framföra ett argument som vore ett så fullständigt förnekande af all logik.

Kapitalistens *vilja* är gifvetvis att taga så mycket som möjligt. Hvad vi ha att göra är icke att prata om hans *vilja,* utan att utforska hans *makt, gränserna för denna makt, och karaktären af dessa gränser.*

II.

Produktion, löner och profit

Det tal Mr. Weston uppläste för oss kunde ha sammanfattats i några få ord.

Hela hans resonemang gick ut på detta: om arbetarklassen tvingar kapitalistklassen att betala fem shilling i stället för fyra i form af pänninglön, så gifver kapitalisten tillbaka fyra shillings värde i stället för fem shillings värde i form af varor. Arbetarklassen måste betala fem shilling för det, som de före löneförhöjningen köpte för fyra shilling. Men hvarför är det så? Hvarför ger kapitalisten tillbaka endast fyra shillings värde för fem shilling? Jo, därför att lönesumman är oföränderlig Men hvarför är den satt till just fyra shillings varuvärde? Hvarför icke

till tre eller två, eller någon annan summa? Om lönens storlek är bestämd af en ekonomisk lag, oberoende af såväl kapitalistens som arbetarens vilja, borde Mr. Westons första uppgift blifva att förkunna denna lag och bevisa den. Han borde äfven ha bevisat att den exakta lönesumma, som utbetalas vid hvarje gifven tidpunkt, alltid öfverensstämmer fullständigt med den nödvändiga lönesumman, och aldrig afviker från densamma. Om den gifna gränsen för lönens storlek å andra sidan är baserad blott på kapitalistens *vilja*, eller är beroende af gränserna för hans girighet, då är det en godtycklig gräns. Den är icke orubblig. Den kan ändras genom kapitalistens vilja, och kan därför äfven ändras *mot hans vilja.*

Mr. Weston illustrerade sin teori genom att säga er, att om en skål innehåller ett visst kvantum soppa, som skall förtäras af ett visst antal personer, så skulle användandet af större skedar icke åstadkomma en förökning af skålens innehåll. Han måste tillåta mig anse att denna liknelse är tämligen löjlig. Den påminner mig om en liknelse af Menenius Agrippa. När de romerska plebejerna reste sig mot de romerska patricierna, sade patriciern Agrippa till dem, att patriciernas magar födde de plebejiska samhällsmedlemmarna. Agrippa var emellertid icke i stånd att visa hur man kan föda en människa genom att fylla en annans mage. Mr. Weston har å sin sida glömt att den skål, ur hvilken arbetarna äta, är fylld med hela frukten af det nationella arbetet, och att hvad som hindrar dem att få mer af dess innehåll är hvarken skålens ringa storlek eller knappheten af dess innehåll, utan endast för små skedar.

Genom hvilket knep är kapitalisten i stånd att ge fyra shillings värde i gengäld för fem shilling? Genom att höja priset på den vara han säljer. Men beror en stegring af varupriserna, eller en förändring däraf, eller varupriserna själfva, blott och bart på kapitalistens vilja? Eller äro tvärtom vissa omständigheter erforderliga för att denna vilja skall kunna genomdrifvas? Om så icke är fallet, blifva marknadsprisernas upp- och nedgång, deras oupphörliga fluktuationer, en olöslig gåta.

Enär vi antaga att ingen som hälst förändring har ägt rum vare sig i arbetets produktivkraft eller i mängden af insatt kapital och utfört arbete, och ej häller i det pänningvärde hvarefter produkternas värden äro beräknade, utan *endast en förändring af lönetariffen,* hur kan då denna *löneförhöjning* invärka på *varupriserna?* Endast genom att invärka på det för handen varande förhållandet mellan efterfrågan och tillgång på dessa varor.

Det förhåller sig så att arbetarklassen öfverhufvudtaget använder, och måste använda sin inkomst för inköp af *nödvändighetsartiklar.* En allmän löneförhöjning skulle därför förorsaka en stegring af efterfrågan på dessa nödvändighetsartiklar, och följaktligen äfven en stegring af deras *marknadspriser.* De kapitalister, som producera dessa nödvändighetsvaror, skulle gottgöras för de höjda lönerna genom ökningen af marknadspriserna på deras varor. Men hur skulle det gå med de öfriga kapitalisterna som *icke* producera nödvändighetsartiklar? Och ni skola icke föreställa er att dessa äro få. Om man betänker att två tredjedelar af den nationella produktionen konsumeras af en femte-

del af folket — en medlem af underhuset förklarade nyligen att det endast är en sjundedel af folket — kunna ni förstå hvilken oerhört stor del af den nationella produktionen som måste utgöras af lyxartiklar, eller *utbytas* mot sådana, och hvilken enormt stor mängd af själfva nödvändighetsvarorna som måste slösas på lakejer, hästar, kattor, etc., en förlust som vi af erfarenhet veta alltid blir mycket mindre i och med stegringen af priserna på nödvändighetsvaror.

Nåväl, i hvilken ställning skulle de kapitalister, som *icke* producera nödvändighetsvaror, komma? De kunde icke få ersättning för *vinstens minskning,* som skulle bli följden af en allmän löneförhöjning, genom en *stegring af priserna på sina varor,* ty efterfrågan på dessa varor hade ej ökats. Deras inkomster komme att gå ned, och med dessa reducerade inkomster måste de betala mera för samma mängd nödvändighetsartiklar, hvilkas priser stegrats. Men icke nog med det. Eftersom deras inkomster minskats komme de att ha mindre kvar för inköp af lyxartiklar, och deras ömsesidiga efterfrågan på respektive varor skulle således minskas. Som en följd af denna minskade efterfrågan komme priserna på deras varor att falla. I dessa industrigrenar skulle därför *profiten sjunka,* icke endast i enkel proportion till den allmänna löneförhöjningen, utan i sammansatt proportion till stegringen af lönerna och priserna på nödvändighetsvarorna, samt prisfallet på lyxartiklar.

Hvad skulle följden blifva af denna *profitskillnad* för kapital, insatt i de olika industrigrenarna?

Samma följd som i allmänhet uppstår närhälst, af hvil-

ken anledning det vara må, *genomsnittsprofiten* på olika produktionsområden blir olika. Kapital och arbete komme att öfverflyttas från de mindre vinstgifvande till de mer lönande företagen, och denna förskjutningsprocess komme att fortgå tills varutillgången i en industrigren stegrats i proportion till den ökade efterfrågan, och minskats i de öfriga branscherna i proportion till den minskade efterfrågan. Sedan denna förändring ägt rum, blefve den allmänna vinstnivån i de olika industrigrenarna åter *utjämnad.* Enär hela denna rubbning ursprungligen uppstått blott genom en förändring i förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på olika varor, skulle värkningarna upphöra i och med orsakens aflägsnande, och *priserna* skulle återgå till sin forna nivå och jämviktsläge. I stället för att begränsas till vissa industrigrenar, blefve den *minskning af profiten,* som löneförhöjningen komme att medföra, allmän. Enligt vårt antagande hade ingen förändring skett i arbetets produktivkraft, och ej häller i den sammanlagda mängden produkter, men *denna gifna produktionsmängd hade ändrat form.* En större mängd af produktionen komme att utgöras af nödvändighetsartiklar, och en mindre af lyxartiklar, eller, hvilket betyder detsamma, en mindre del komme att utbytas mot utländska lyxartiklar och i stället förbrukas i sin ursprungliga form, eller, hvilket också har samma betydelse, en större mängd af inhemska varor komme att utbytas mot utländska nödvändighetsvaror i stället för lyxartiklar. Den allmänna lönestegringen skulle alltså, efter en tillfällig rubbning af marknadspriserna, endast resultera i

en allmän minskning af profiten, utan någon varaktig förändring i varupriserna.

Om man säger mig att jag i föregående argument förutsätter att hela det belopp hvarmed lönen ökats användes för inköp af nödvändighetsartiklar, så svarar jag att detta antagande är mäst fördelaktigt för Mr. Westons åsikt. Om det belopp hvarmed lönen ökats användes för inköp af artiklar som icke förut ingått i arbetarnas konsumtion, skulle den värkliga stegringen af deras köpkraft icke kräfva något bevis. Som den emellertid härleder sig endast från en förhöjning af lönen, måste denna stegring af deras köpkraft exakt motsvara minskningen af kapitalisternas köpkraft. Den *sammanlagda efterfrågan* på varor skulle således *icke ökas,* men dess beståndsdelar skulle undergå en *förändring.* Den ökade efterfrågan, å den ena sidan, skulle uppvägas af minskad efterfrågan å den andra. Ingen som hälst förändring i varornas marknadspriser kunde således ha ägt rum, enär den sammanlagda efterfrågan förblefve densamma.

Man kommer därför i följande dilemma: Antingen blir löneförhöjningen vid inköp lika fördelad mellan olika konsumtionsartiklar — och i så fall måste den stegrade efterfrågan bland arbetarklassen uppvägas genom inskränkt efterfrågan bland kapitalistklassen — eller också användes löneförhöjningen endast för inköp af vissa artiklar, hvilkas marknadspriser tillfälligtvis gå upp. Den däraf följande ökningen af profiten i en del industrier, och dess minskning i andra, åstadkommer då en förändring i fördelningen af kapital och arbete, hvilken kommer att pågå tills till-

gången motsvarar den ökade efterfrågan i dena ena industrigrenen och den minskade efterfrågan i de andra. I ena fallet kommer ingen förändring af varupriserna att äga rum. I det andra fallet komma varornas bytesvärden, efter en del fluktuationer i marknadspriserna, att återgå till sin förutvarande nivå. I bägge fallen blir det slutliga resultatet af den allmänna förhöjningen af lönerna ingenting annat än en allmän sänkning af profiten.

För att uppägga er inbillningsförmåga bad Mr. Weston er betänka de svårigheter, som en förhöjning af de engelska lantarbetarnas lön från nio till aderton shilling skulle förorsaka. "Betänk", utropade han, "den oerhörda ökningen af efterfrågan på nödvändighetsartiklar och den fruktansvärda stegring af priserna på dessa varor, som skulle bli följden!" Vi veta alla att den amerikanske lantarbetarens genomsnittslön uppgår till mer än dubbelt så mycket som den engelska lantarbetarens, fastän priserna på lantmannaprodukter äro lägre i Förenta Staterna än i England, förhållandet mellan kapital och arbete i stort sett är detsamma i Förenta Staterna som i England, och ehuru den årliga produktionsmängden är mycket mindre i Förenta Staterna än i England.* Hvarför ringer då Mr. Weston på denna alarmklocka? Helt enkelt för att undvika den egentliga frågan. En plötslig höjning af lönen från nio till aderton shilling skulle innebära en plötslig förhöjning af 100 procent. Men vi diskutera icke alls frågan om huruvida den allmänna lönenivån i England helt plötsligt kunde höjas

* Läsaren bör minnas att detta skrefs för öfver 50 år sedan. — Öfvers. anm.

med 100 procent. Vi ha ingenting att göra med förhöjningens *storlek*, hvilken i hvarje praktiskt fall måste bero på, och anpassas efter, vissa förhållanden. Vi behöfva endast undersöka huru en allmän löneförhöjning, äfven om den inskränkes till 1 procent, skulle värka.

Lämnande åsido Mr. Westons inbillade förhöjning af 100 procent, ber jag få fästa er uppmärksamhet vid den värkliga förhöjning, som ägde rum i Storbritannien från 1849 till 1859.

Det lagförslag om tiotimmarsdag, eller rättare sagt tio-och-en-half-timmars-dag, som framfördes år 1848, känna ni alla till. Det var en af de största förändringar på det ekonomiska området vi någonsin bevittnat. Det var en plötslig och ofrånkomlig förhöjning af lönerna, icke i några få lokala yrkesgrenar endast, utan inom de ledande industrigrenar genom hvilka England behärskar världsmarknaden. Det var en löneförhöjning under särdeles ogynnsamma omständigheter. Dr. Ure, professor Senior, och alla de öfriga af medelklassens förespråkare i ekonomiska frågor, *bevisade* — och jag måste säga att de gjorde det på mycket bättre grunder än dem Mr. Weston byggt på — att den snart komme att gifva den engelska industrin dödsstöten. De bevisade att lagen ifråga icke endast betydde en höjning af lönerna, utan en löneförhöjning som inletts med och grundats på en minskning af mängden af utfört arbete. De påstodo att den tolfte timmen, som man ville taga ifrån kapitalisten, var just den timma hvarur han drog sin profit. De hotade med en minskning af kapitalhopningen, höjning af priserna, förlust af marknader, inskränkning

af produktionen med däraf följande reaktion på lönerna, samt med slutlig ruin. Ja, de förklarade att Maximilien Robespierres maximum-lagar voro af ringa betydelse jämfört med denna, och de hade delvis rätt. Nå, hvad blef resultatet? Jo, en förhöjning af fabriksarbetarnas löner trots arbetsdagens förkortning, en väldig ökning af antalet anställda fabriksarbetare, en oafbruten sänkning af priserna på deras produkter en underbar utveckling af arbetarnas produktivkraft, samt en oerhörd utvidgning af marknaderna för dessa varor. Vid det möte samfundet "Society for the Advancement of Science" höll i Manchester år 1860, hörde jag själf Mr. Newman erkänna att han, Dr. Ure, Senior och alla de andra officiella ekonomerna hade misstagit sig, medan folkets instinkt varit rätt. Jag hänsyftar på Mr. W. Newman, icke professor Francis Newman. Jag nämner honom emedan han intar en framstående plats inom den ekonomiska vetenskapen såsom medarbetare och redaktör vid Mr. Thomas Tooke's *History of Prices*, detta storartade arbete, hvari upprullas prisernas historia från 1793 till 1856. Om Mr. Westons fixa idé om en bestämd lönesumma, en bestämd produktionsmängd, en bestämd grad af arbetarnas produktivkraft, om kapitalisternas bestämda och orubbliga vilja, och alla hans öfriga teser om oföränderlighet och orubblighet vore riktiga, skulle professor Seniors hemska profetior ha blifvit uppfyllda, och Robert Owen, som redan år 1816 förklarade att en allmän förkortning af arbetsdagen vore det första förberedande steget mot arbetarklassens befrielse, och som trots de rådande fördomarna för sin egen del förvärkligade denna

tanke och införde förkortad arbetsdag i sin bomullsfabrik i New Lanark, skulle ha haft orätt.

Under själfva den tidsperiod när tiotimmarslagen genomfördes och lönerna gingo upp såsom en följd däraf, försiggick en *allmän förhöjning af lantarbetarnas löner* i Storbritannien. Denna förhöjning berodde på orsaker, hvilka det ej är på sin plats att uppräkna här.

Ehuru det icke är behöfligt för mitt närmaste syfte, skall jag, för att ej leda er på afvägar, göra några inledande anmärkningar.

Om en persons veckolön är två shilling, och om hans lön stiger till fyra shilling, så har hans lön stigit med 100 procent. Detta skulle synas vara någonting mycket storartat om uttryckt i *procenttal*, ehuru den *värkliga veckolönen*, fyra shilling per vecka, fortfarande vore uselt liten — en svältlön. Ni få därför icke låta er bländas af löneförhöjningens höga *procenttal*. Ni böra alltid spörja: "hur stor var den *ursprungliga* summan?"

Dessutom förstå ni, att om tio personer erhålla två shilling i veckan hvar, om fem personer erhålla fem shilling, och fem andra elfva shilling i veckan, så erhålla de tjugo personerna tillsammans hundra shilling, eller fem pund i veckan. Om sedan den *sammanlagda* veckolönen ökades med låt oss säga tjugo procent, så skulle detta innebära en ökning från fem till sex pund. Vi kunde säga att lönen i genomsnitt stigit med 20 procent, ehuru tio personers lön i värkligheten blir densamma, den ena gruppen af fem personer får lönen ökad från fem shilling till endast sex shilling, och den andra femmannagruppen från femtiofem

shilling till sjuttio. Hälften af dessa personer skulle icke alls ha förbättrat sin ställning, en fjärdedel skulle ha gjort det i omärklig grad, och endast en fjärdedel skulle ha förbättrat den i värkligheten. Likväl har den totala lönesumman, beräknad i *genomsnitt,* ökats med 2 procent och hvad beträffar affärens sammanlagda kapital, eller priserna på de varor arbetarna producera, vore det alldeles detsamma som om alla hade blifvit lika delaktiga i den genomsnittliga löneförhöjningen. Hvad lantarbetarna beträffar, invärkade löneförhöjningen mycket olika på dem på grund af att lönerna voro mycket olika i de olika provinserna i England och Skotland.

Slutligen voro motvärkande krafter i rörelse under den period löneförhöjningen ägde rum, såsom t. ex. de nya skatterna till följd af ryska kriget, den vidsträckta raseringen af lantarbetarnas bostäder, etc.

Efter att ha sagt så mycket, skall jag fortsätta med att påpeka, att från 1849 till 1859 höjdes de britiska lantarbetarnas genomsnittslöner med omkring 40 procent. Jag kunde framlägga rikliga detaljer såsom bevis för mitt påstående, men för tillfället tror jag det vara tillräckligt att hänvisa till det samvetsgranna och kritiska tal öfver ämnet: "Inom jordbruket utnyttjade krafter", (The Forces used in Agriculture) Mr. John C. Morton år 1860 höll inför Londons Konstsällskap. Mr. Morton uppgifver resultatet af de undersökningar han gjort med ledning af räkningar och andra pålitliga dokument, som han erhållit från omkring 100 bönder, bosatta i tolf skotska och trettiofem engelska provinser (counties).

Enligt Mr. Westons åsikt, och sett i samband med den samtidigt skeende förhöjningen af fabriksarbetarnas löner, borde en oerhörd stegring af priserna på lantmannaprodukter ha ägt rum under perioden 1849—1859. Men hur förhåller det sig i värkligheten? Trots ryska kriget och de efter hvarandra följande ogynnsamma skördarna från 1854 till 1856 föll genomsnittspriset på hvete — som är Englands förnämsta lantmannaprodukt — från omkring tre pund sterling per 8 bushel för åren 1838—1848 till omkring två pund och tio shilling per 8 bushel för åren 1849—1859. Detta utgör ett prisfall på hvete af mer än 16 procent som ägde rum samtidigt med en förhöjning af lantarbetarnas löner med i genomsnitt 40 procent. Under samma period, om vi jämföra dess slut med dess början, eller 1859 med 1849, minskades fattighjonens antal från 934,419 till 860,470, utgörande en skillnad af 73,949; hvilket jag erkänner var en mycket liten minskning, och som under de följande åren åter förlorades, men det var i alla fall en minskning.

Man kan säga att efter spannmålstullarnas afskaffande, ökades importen af utländsk säd mer än dubbelt under perioden 1849—1859, jämfört med perioden 1838—1848. Och hvad värkan hade detta? Ur Mr. Westons synpunkt sett skulle man kunnat vänta att denna plötsliga, väldiga, och oafbrutet ökade efterfrågan på säd från utlandet, skulle drifva upp priserna på lantmannaprodukter till en fruktansvärd höjd, enär värkningarna af ökad efterfrågan förblifva desamma antingen den kommer utifrån eller inifrån. Men hvad skedde? Bortsett från de dåliga skördarna un-

der några år, utgjorde den ruinerande sänkningen af spannmålspriset det allmänna samtalsämnet i Frankrike under hela denna period; amerikanerna tvingades gång på gång att bränna det öfverblifna och Ryssland, om vi skola tro Mr. Urquhart, underblåste inbördeskriget i Förenta Staterna emedan dess export af lantmannaprodukter lamslogs af yankee-konkurrensen på den europeiska marknaden.

Reducerat till sin abstrakta form utmynnar Mr. Westons argument i det följande: hvarje ökning af efterfrågan sker alltid på basis af en gifven produktionsmängd. Den kan därför *aldrig öka tillgången på de efterfrågade varorna,* utan *endast stegra deras pänningpriser.* Blott och bart alldagliga iakttagelser visa emellertid att ökad efterfrågan i en del fall lämnar varornas marknadspriser helt och hållet oberörda, och i andra fall förorsakar en tillfällig höjning af marknadspriserna, följd af ökning i tillgången, hvilken i sin tur följes af en reduktion af priserna till deras ursprungliga lägen — och i många fall *under* dessa lägen. Huruvida stegring i efterfrågan uppstår genom höjda löner, eller någon annan orsak, förändrar icke problemets karaktär. Ur Mr. Westons synpunkt sett var det allmänna fenomenet lika svårt att förklara som det fenomen hvilket uppstod under de ovanliga omständigheter en löneförhöjning skapade. Hans argument hade därför ingen särskild tillämpning på det ämne vi behandla. Det visade endast hans förvirring, när han sökte förklara de lagar, i kraft af hvilka en ökning af efterfrågan förorsakar en ökning af tillgången, i stället för en slutlig höjning af marknadspriserna.

III.

Löner och pänningar

På debattens andra dag klädde Mr. Weston sina gamla påståenden i en ny form. Han sade: "Som en följd af en allmän förhöjning af pänninglönerna, kommer mera pängar att behöfvas för att betala dessa löner." Om pänningstockens storlek är bestämd, huru kan man då betala ökade pänninglöner med denna oföränderliga pänningsumma? Först uppstodo svårigheter genom att arbetaren fick samma mängd varor trots ökningen af pänninglönen; nu uppstå de genom den höjda pänninglönen trots den oföränderliga varumängden. Om ni förkasta hans ursprungliga dogm bortfaller naturligtvis också hans andra påstående.

Jag skall emellertid visa att pänningfrågan har alls intet att göra med det föreliggande ämnet.

I edert land är betalningsmekanismen mycket mera fullkomnad än i något annat land i Europa. Tack vare det vidsträckta och koncentrerade banksystemet behöfves mycket mindre pänningar för cirkulation af samma mängd värden och för att göra affärer i samma eller större utsträckning. Hvad t. ex. angår lönerna, så betalar den engelska fabriksarbetaren hvarje vecka sin lön till handelsmannen, hvilken hvarje vecka sänder den till bankiren, som

i sin tur gifver den tillbaka hvarje vecka till industriidkaren, hvilken åter utbetalar den till sina arbetare, o. s. v. På detta sätt kan en arbetares årslön, t. ex. 52 pund, betalas med ett enda mynt genom att detta kretsar i samma cirkel för hvarje vecka. Mekanismen är t. o. m. i England mindre fullkomlig än i Skotland, och är icke allestädes lika fullkomlig; därför finna vi t. ex. att i somliga lantdistrikt mycket mer pängar behöfs än i fabriksdistrikten för att cirkulera mycket mindre värden.

Om man far öfver kanalen finner man att *pänninglönerna* där äro mycket lägre än i England, men att man i Tyskland, Italien, Schweiz och Frankrike håller en *mycket större summa pänningar* i cirkulation. Samma mynt blir icke så hastigt fångat af bankiren, ej häller så hastigt återsänt till industrikapitalisten; och man kan således, i stället för att ett mynt cirkulerar 52 pund årligen, behöfva kanske tre mynt för att cirkulera en årslön uppgående till 25 pund. Genom att sålunda jämföra de kontinentala länderna med England ser man genast att låga pänninglöner kunna erfordra en mycket större summa pänningar för sin cirkulation än höga pänninglöner, och att detta faktiskt är en teknisk fråga, alldeles främmande för vårt ämne.

Enligt de bästa kalkyler jag känner till kan man beräkna arbetarnas i detta land årsinkomst till 250,000,000 pund. Denna väldiga summa cirkuleras med omkring tre millioner pund. Antag att en löneförhöjning af 50 procent ägde rum. 4½ millioner skulle då behöfvas i stället för 3 millioner. Som en mycket betydlig del af arbetarens dagliga utgifter betalas med silfver och koppar, d. v. s. blott med

mynttecken, hvilkas värde i förhållande till guld godtyckligt bestämmes genom lag, liksom fallet är med sådana papperspänningar, som äro outbytliga, skulle en höjning af pänninglönerna med 50 procent i ytterlighetsfall erfordra en ytterligare myntcirkulation af låt oss säga en million. En million, nu oanvänd och liggande i kassahvalfven i Englands bank eller i privata banker i form af myntat eller omyntat guld, skulle då komma att cirkulera. Men äfven den obetydliga kostnad som uppkomme genom ytterligare myntning eller genom nötning af denna million, kan inbesparas. Ni veta alla att detta lands pänningstock är indelad i två stora afdelningar. Ett slag, bestående af sedlar af allehanda slag, användas vid transaktioner affärsmän emellan, och för större betalningar från konsumenter till affärsmän, medan ett annat slag af pänningar, metallmynt, cirkulerar i minuthandeln. Fastän olika, samarbeta dock dessa två pänningslag med hvarandra. Sålunda cirkulerar guld i stor utsträckning, äfven vid större betalningar, för alla ojämna summor under 5 pund. Om 4 punds-, 3 punds- eller 2 punds-sedlar utsläpptes i morgon, skulle det guld, som fyller dessa cirkulationskanaler, genast utdrifvas därifrån och flyta in i de kanaler hvarest det skulle behöfvas på grund af höjda pänninglöner. Den million, som skulle göras erforderlig genom en löneförhöjning af 50 procent, kunde således erhållas utan att utsläppa flere guldmynt. Samma resultat kan uppnås utan att några fler sedlar behöfva utsläppas, nämligen genom en ökad användning af bankanvisningar, såsom fallet var i Lancashire under en ganska lång tid.

Om en allmän löneförhöjning af t. ex. 100 procent, som Mr. Weston antog skulle äga rum hvad beträffar lantarbetarnas löner, skulle förorsaka en väldig ökning af priserna på nödvändighetsartiklar, och, enligt hans åsikt, kräfva ytterligare en pänningsumma, som ej kunde anskaffas, så måste *en allmän lönesänkning* ha samma värkan, i samma skala, åt motsatt håll. Nåväl! Ni veta alla att åren 1858—1860 voro de mäst profitabla för bomullsindustrin och att särskilt år 1860 i detta afseende står oöfverträffat i handelns annaler, medan samtidigt alla andra industrigrenar voro mycket blomstrande. Bomullsindustrins arbetare hade år 1860 högre löner än någonsin förut. Den amerikanska krisen kom, och de sammanlagda lönerna reducerades plötsligt till omkring en fjärdedel af den förutvarande summan. Detta vore, om man antar att en förändring i motsatt riktning ägt rum, lika med en förhöjning af 400 procent. Om lönerna stiga från fem till tjugo, säga vi att de ökas med 400 procent; om de falla från tjugo till fem, säga vi att de reduceras med 75 procent, men det belopp hvarmed lönen ökats i ena fallet och minskats i det andra skulle vara detsamma, nämligen 15 shilling. Detta var således en plötslig löneförändring utan motstycke, och som på samma gång berörde ett arbetareantal, hvilket, om vi räkna alla arbetare, icke endast de som voro direkt anställda i bomullsindustrin, utan äfven de som voro indirekt beroende af densamma, öfversteg med hälften antalet lantarbetare. Föll då priset på hvete? Nej, det *steg* från det årliga genomsnittspriset af 47 shilling och 8 pence per 8 bushel under de tre åren 1858—1860 till det årliga ge-

nomsnittspriset af 55 shilling och 10 pence per 8 bushel under treårsperioden 1861—1863. Hvad beträffar pänningar så myntades år 1861 8,673,232 pund mot 3,378,792 år 1860. D. v. s., 5,294,440 pund mer myntades år 1861 än år 1860. Det är sannt att sedelcirkulationen var 1,319,000 pund mindre år 1861 än år 1860. Tag bort detta, och fortfarande återstår dock ett pänningtillskott för år 1861, jämfört med det feta året 1860, uppgående till 3,975,440 pund, eller cirka 4,000,000 pund; men guldreserven i Englands bank hade samtidigt minskats, icke precis i samma, men i ungefärlig proportion.

Jämför år 1862 med år 1842. Bortsett från den oerhörda ökningen af värdet och mängden af utbytta varor, uppgick det kapital som utbetalades år 1862 i vanliga transaktioner för aktier, lån, etc., för järnvägarna i England och Wales ensamt till 320,000,000 pund, en summa som skulle ha ansetts fabulös år 1842. Likväl var pänningstockens storlek år 1862 och år 1842 nära nog lika, och öfverhufvudtaget finner man en tendens till en gradvis fortgående minskning af pänningstocken, trots enormt ökat värde, icke endast hvad beträffar varor, utan äfven rörande pänningtransaktioner i allmänhet. Ur Mr. Westons synpunkt sett är detta en olöslig gåta.

Om han trängt litet djupare in i denna fråga, skulle han ha funnit — oafsett lönerna och antagande att de äro oföränderliga — att värdet och mängden af de varor som cirkulera, och i allmänhet de pänningtransaktioner, som uppgöras, variera dagligen; att summan af utgifna sedlar varierar dagligen; att summan af gjorda utbetalningar, utan

användandet af pänningar, medelst växlar, bankanvisningar, bankkredit, likvidationskontor (clearing houses), varierar dagligen; att, i den utsträckning metallpänningar värkligen behöfvas, proportionen mellan mynt i cirkulation och det myntade eller omyntade guldet i reserv, eller liggande i bankernas kassahvalf, varierar dagligen; att den mängd af omyntat guld som absorberas af den nationella cirkulationen och den mängd som sändes till utlandet för internationell cirkulation, varierar dagligen. Han skulle ha funnit att denna dogm om en oföränderlig pänningstock är en oerhörd villfarelse, som är oförenlig med den dagliga erfarenheten. Han borde ha utforskat de lagar, som sätta pänningen i stånd till att anpassa sig efter förhållanden, som oafbrutet förändras, i stället för att använda sin missuppfattning angående pänningcirkulationens lagar såsom ett argument mot en förhöjning af lönerna.

IV.

Tillgång och efterfrågan

Mr. Weston accepterar det latinska ordspråket att "repetitio est mater studiorum", d. v. s. att repetition är studiernas moder, och följaktligen återupprepade han sin ursprungliga dogm i en ny form, nämligen att pänningstockens minskning, förorsakad genom en ökning af lönerna, skulle förorsaka en minskning af kapitalet, etc. Som jag redan analyserat hans pänningteorier, anser jag det vara alldeles onödigt att ingå på de inbillade konsekvenser han tror skola uppstå genom det inbillade missödet med pänningarna. Jag skall omedelbart öfvergå till att reducera hans *en-och-densamma-dogm,* upprepad på så många olika sätt, till dess enklaste teoretiska form.

Det okritiska sätt hvarpå han behandlat sitt ämne blir uppenbart genom en enda anmärkning. Han pläderar mot en förhöjning af lönerna, eller mot höga löner såsom en följd af en sådan förhöjning. Nu vill jag fråga honom: hvad är "hög lön" och hvad är "låg lön"? Hvarför utgöra t. ex. fem shilling per vecka "låg lön", och tjugo shilling "hög lön"? Om fem är lågt i jämförelse med tjugo, så är tjugo ännu lägre jämfört med två hundra. Om en person skulle föreläsa om termometern, och började med

att tala om höga och låga gradtal, så skulle han därmed icke delgifva någon som hälst kunskap. Han måste först omtala huru fryspunkten och kokpunkten utrönas, och huru dessa bestämmas genom naturlagarna och icke efter försäljarens eller tillvärkarens godtycke. Hvad nu beträffar löner och profit, har Mr. Weston icke endast försummat att draga sådana slutsatser från ekonomiska lagar, utan han har icke ens ansett nödvändigt att utröna dem. Han nöjde sig med att acceptera de gängse begreppen om hög och låg, såsom varande för alltid fastslagna, ehuru det är självklart att löner kunna endast sägas vara höga eller låga i jämförelse med den måttstock hvarmed deras storheter mätas.

Han kan icke säga mig hvarför en viss summa pänningar betalas för en viss mängd arbete. Om han svarade mig: "detta bestämmes genom lagen om tillgång och efterfrågan", skulle jag först spörja honom genom hvilken lag tillgång och efterfrågan regleras. Och ett sådant svar skulle med ens afväpna honom. Förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft undergår oafbruten förändring, och därmed ändras äfven arbetskraftens marknadspriser. Om efterfrågan öfverstiger tillgången, så stiga lönerna; om tillgången öfverstiger efterfrågan, så sjunka lönerna, ehuru det under sådana omständigheter kan bli nödvändigt att pröfva det värkliga förhållandet mellan efterfrågan och tillgång t. ex. genom en sträjk eller någon annan metod. Men om man accepterar tillgång och efterfrågan såsom den lag hvarigenom lönerna regleras, skulle det vara lika barnsligt som det vore onödigt att motarbeta

en löneförhöjning, ty, enligt den suveräna lag ni hänvisar till, skulle en periodisk löneförhöjning vara lika nödvändig och berättigad som en periodisk lönesänkning. Om man icke accepterar tillgång och efterfrågan såsom den löneregleranде lagen, återupprepar jag frågan: hvarför betalas en viss summa pänningar för en viss mängd arbete?

Men låt oss se frågan ur en vidare synpunkt. Det skulle vara helt och hållet felaktigt att tro, att värdet af arbetskraft, eller hvilken annan vara som hälst, i sista hand bestämmes af tillgång och efterfrågan. Tillgång och efterfrågan reglera ingenting annat än marknadspriserna tillfälliga *fluktuationer.* De kunna förklara hvarför marknadspriset på en vara öfver- eller understiger dess värde, men de kunna aldrig förklara själfva *värdet.* Antag att tillgång och efterfrågan uppväga hvarandra. I samma ögonblick dessa motsatta krafter bli lika, förlama de hvarandra och värka ej längre åt något håll. I det ögonblick tillgång och efterfrågan uppväga hvarandra och därför upphöra att värka, sammanfaller en varas *marknadspris* med dess *värkliga värde,* med det standardpris kring hvilket dess marknadspriser oskillera. När vi forska efter detta värdes karaktär, ha vi således ingenting alls att göra med de tillfälliga störingar af marknadspriserna, som tillgång och efterfrågan förorsaka. Detsamma gäller för löner, och för priserna på alla andra varor.

V.

Löner och priser

Reducerat till sitt enklaste, teoretiska uttryck, utmynnar vår väns argument i en enda dogm, den följande: *"Varupriserna bestämmas eller regleras genom lönerna."*

Jag kunde visa hurusom praktiska iakttagelser nedslå denna antikverade, falska och utdömda teori. Jag kan omtala för eder att de engelska fabriksarbetarna, grufarbetarna, skeppsbyggarna, etc., hvilkas löner äro jämförelsevis höga, genom sina produkters billighet kunna underbjuda alla andra nationer; medan den engelska lantarbetaren, t. ex., hvars arbetskraft säljes för jämförelsevis lågt pris, underbjudes af nästan alla andra nationer på grund af det höga priset på hans produkter. Genom att jämföra olika artiklar i samma land och olika länders varor, kunde jag visa att, frånsett några undantag som äro mera skenbara än värkliga, högt betalda arbetare i allmänhet producera billiga varor, och lågt betalda arbetare dyra varor. Detta bevisar naturligtvis icke att hög lön i det ena fallet och låg lön i det andra äro orsakerna till dessa diametralt motsatta värkningar i respektive fall, men det visar i alla händelser att varupriserna icke regleras af arbetskraftens pris. Det är emellertid alldeles öfverflödigt för oss att använda denna empiriska metod.

Det kan måhända förnekas att Mr. Weston framfört dogmen att *"varupriserna bestämmas, eller regleras, af lönerna."* Faktum är att han aldrig formulerat den. Tvärtom sade han att profit och jordränta också utgöra beståndsdelar af varupriserna, enär det är från varornas priser som icke allenast arbetarens lön, utan äfven kapitalistens profit och jordägarens jordränta måste komma. Men huru bestämmas priserna enligt hans åsikt? Först, genom lönerna. Sedan adderas en viss procent till förmån för kapitalisten och ytterligare några procent till förmån för jordägaren. Antag att lönen för arbetare, anställda i och för produktion af en vara, vore lika med tio. Om profiten utgjorde 100 procent, skulle kapitalisten till lönesumman lägga tio, och om jordräntan också vore 100 procent af lönen, skulle man addera tio till, och sammanlagda priset på varan skulle bli trettio. Men att bestämma priserna på detta sätt skulle helt enkelt betyda att de bestämmas af lönerna. Om lönen i ofvannämda fall stege till tjugo, skulle varans pris stiga till sextio, o. s. v. Följaktligen ha alla afdankade ekonomiska författare, som förfäkta dogmen om att lönerna reglera priserna, försökt bevisa detta genom att behandla profit och jordränta såsom *blott och bart tilläggsprocent till lönerna.* Naturligtvis har ingen af dem förmått spåra dessa procenttals begränsningar tillbaka till någon ekonomisk lag. Tvärtom synas de tro att profiten bestämmes genom tradition, sedvänjor, kapitalistens vilja, eller genom någon annan lika godtycklig och oförklarlig metod. Om de säga att den bestämmes genom konkurrensen kapitalisterna emellan, förklara de dock därmed in-

genting. Konkurrensen utjämnar visserligen profiten i olika yrkesgrenar, eller reducerar den till i genomsnitt samma nivå, men den kan aldrig bestämma själfva denna nivå, eller graden af profit i allmänhet.

Hvad mena vi när vi säga att varupriserna bestämmas af lönerna? Eftersom lön endast är ett namn för arbetskraftens pris, menar man att varupriserna regleras af arbetskraftens pris. Som "*pris*" är bytesvärde — och när jag talar om värde menar jag alltid bytesvärde — d. v. s. *bytesvärde uttryckt i pängar,* utmynnar resonemanget i att "*varuvärdena* bestämmas af arbetskraftens värde", eller att "*arbetskraftens värde är den allmänna måttstocken för värde.*"

Men huru bestämmes då "*arbetskraftens värde?*" Här sitta vi fast — d. v. s. om vi bemöda oss om att resonera logiskt. Icke förty rycka de, som förfäkta denna doktrin, på axlarna åt logiska skrupler. Se på vår vän Weston, t. ex. Först sade han oss att lönerna reglera varupriserna, och att följaktligen priserna måste gå upp när lönerna stiga. Å andra sidan sökte han påvisa att en förhöjning af lönerna icke skulle vara till någon nytta enär varupriserna hade stigit, och emedan lönerna värkligen bestämmas af priserna på de varor för hvars inköp de användas. Man börjar således med att säga att arbetskraftens värde bestämmer varuvärdena, och fullbordar resonemanget med att säga att varuvärdena bestämma arbetskraftens värde. Man springer således fram och tillbaka i den mäst förvända cirkel, och kommer icke till någon slutsats alls.

Öfverhufvudtaget är det klart att genom att göra vär-

det af en vara, t. ex. arbetskraft, majs, eller någon annan vara, till allmän värdemätare och värderegulator, vänder man endast upp och ned på problemet, enär man bestämmer ett värde genom ett annat, hvilket i sin tur borde bestämmas.

Dogmen om att "lönerna bestämma varupriserna", uttryckt i dess mäst abstrakta ordalag, utmynnar i att "värde bestämmes af värde", och denna omsägelse utvisar tydligt att man vet ingenting alls om värde. Om man accepterar denna utgångspunkt, neddrages allt resonemang om ekonomiska lagar till blott tomt prat. Det var också Ricardos stora förtjänst att han i sitt år 1817 utgifna arbete *"The Principles of Political Economy"* i grunden förstörde den gamla, populära och utnötta villfarelsen att "lönerna bestämma priserna", en villfarelse som Adam Smith och hans franska föregångare hade afvisat i de värkligt vetenskapliga delarna af sina forskningar, men som de reproducerat i de mera populärt affattade och vulgära kapitlen.

VI.

Värde och arbete

Jag har nu kommit till den punkt, där jag måste ge mig in på sakens värkliga utveckling. Jag kan icke lofva att göra detta på ett särdeles tillfredsställande sätt, ty för att så göra skulle jag bli nödsakad att gifva en öfverblick af den politiska ekonomins hela område. Jag kan, såsom fransmännen säga, endast "effleurer la question", beröra de viktigaste punkterna.

Den första fråga vi måste framställa är denna: Hvad är en varas *värde?* Huru bestämmes det?

Vid första påseendet vill det synas som om en varas värde vore någonting *relativt,* som icke kan afgöras utan att betrakta en vara i dess förhållande till alla andra varor. I själfva värket — när vi tala om värde, en varas bytesvärde, mena vi de proportionella mängder i hvilka den utbytes mot alla andra varor. Men då uppstår frågan: hur regleras de proportioner, i hvilka varor utbytas mot hvarandra?

Af erfarenhet veta vi att dessa proportioner variera i oändlighet. Tag en vara, t. ex. hvete, och vi skola finna att en quarter (8 bushel) hvete utbytes i nästan oräkneliga proportionsvariationer mot olika varor. Likväl: som *dess värde alltid förblir detsamma,* antingen det uttryckes i silke, guld, eller någon annan vara, måste det vara någonting af-

skilt från och obroende af dessa olika *utbytesproportioner* gentemot olika varor. Det måste vara möjligt att i en helt annan form uttrycka dessa olika ekvationer hos olika varor.

Om man vidare säger att en quarter hvete utbytes mot järn i en viss proportion, eller att värdet af en quarter hvete uttryckes i en viss mängd järn, så är hvetets värde och dess motsvarighet i järn lika med *en tredje sak*, som är hvarken hvete eller järn, ty vi antaga att de uttrycka samma storhet i två olika former. Både järnet och hvetet måste således, oberoende af hvarandra, kunna reduceras till denna tredje sak, som är deras gemensamma måttstock.

För att belysa denna punkt skall jag använda mig af en mycket enkel geometrisk illustration. Om man skall jämföra ytinnehållet af trianglar af alla möjliga former och storlekar, eller jämföra trianglar med rektanglar, eller andra rätliniga figurer, huru förfar man? Man förvandlar ytinnehållet af alla slags trianglar till någonting fullständigt olika deras synliga former. Sedan man kommit underfund med att en triangels ytinnehåll är lika med hälften af det tal man får om man multiplicerar dess bas med dess höjd, kan man jämföra de olika värdena af alla slags trianglar, och hvilka rätliniga figurer som hälst, ty de kunna alla uppdelas i ett visst antal trianglar.

På samma sätt måste man gå tillväga med varors värden. Man måste vara i stånd att förvandla dem till någonting som är gemensamt för dem alla, och särskilja dem endast efter de proportioner af detta mått som de innehålla.

Som varors *bytesvärden* egentligen endast äro dessa tings *sociala funktioner* och ingenting ha att göra med de *naturliga* egenskaperna, måste man först fråga: hvad är alla varors gemensamma *sociala substans?* Det är *arbete.* För att producera en vara måste en viss mängd arbete utföras. Och jag vill betona, icke blott *arbete,* utan *socialt arbete.* En person som producerar en artikel för sin egen del, för att förbruka den själf, skapar en *produkt,* men ej en *vara.* Såsom självförsörjande producent har han ingenting att göra med samhället. Men för att producera en *vara,* måste en person icke endast producera en artikel, som fyller något *socialt* behof, utan hans arbete i och för sig måste utgöra en del af totalsumman af det samhälleliga arbetet. Det måste vara underordnat *den samhälleliga arbetsfördelningen.*

Om vi betrakta *varor såsom värden,* se vi dem uteslutande ur en enda synvinkel, nämligen såsom *fullbordat, bestämt,* eller om man så vill, *kristalliserat samhälleligt arbete.* I denna bemärkelse kunna de vara *olika* endast i den mån de representera en större eller mindre mängd arbete. Så t. ex. kan en sidennäsduk innehålla en större mängd arbete än ett tegel. Men huru mäter man då *arbetsmängden?* Jo *med den tid arbetet varar,* i timmar, dagar, etc. För att använda denna måttstock måste naturligtvis allt slags arbete reduceras till vanligt, enkelt arbete, såsom arbetsenhet.

Vi komma därför till följande slutsats: en vara har *värde* emedan den utgör en *kristallisering af socialt, samhälleligt arbete.* Dess värdes *storhet,* eller dess *relativa* värde, beror på den större eller mindre mängd af denna

sociala substans som den innehåller; d. v. s. på den relativa mängd arbete som är nödvändig för dess produktion. Varors *relativa värden* bestämmas därför efter den *kvantitet* eller *mängd arbete respektive varor innehålla.** Motsvarande mängder af arbete hos sådana varor, som kunna produceras på *samma arbetstid,* äro *lika.* Eller, en varas värde förhåller sig till en annan varas värde, som mängden af kristalliserat arbete i den ena varan förhåller sig till mängden kristalliserat arbete i den andra.

Jag misstänker att många af eder komma att fråga: är det då en sådan oerhörd skillnad, eller någon skillnad alls, på att bestämma varuvärdena efter *lönerna,* och att bestäm-

---

* Den Marxska värdelagen har inom ekonomin samma betydelse som tyngdlagen har i fysiken. Oaktat alla varor i grund och botten äro underordnade värdelagen, liksom alla kroppar lyda under tyngdlagen, så förekommer i båda fallen störningar, hvilka vid undersökning befinnas erbjuda ytterligare bevis för lagens sanning och allmängiltighet.

Här ett exempel: Enligt tyngdlagen falla alla kroppar lodrätt till marken om de höjas upp i luften och släppas. Om emellertid vinden blåser, blir den linje kroppen beskrifver vid nedfallandet mer eller mindre sned, allt efter vindens styrka. En projektil beskrifver en parabelbåge, hvilken är en "resultant" af drifkraften och tyngdkraften, på olika sätt motvärkade af luftens motstånd, kulans form och täthet, samt andra faktorer.

En ballong fylld med gas, som är lättare än luften, stiger upp i luften i stället för att falla; men i ett lufttomt rum faller den. I luften faller ett stycke järn med mycket större hastighet än en fjäder; men i ett lufttomt rum falla alla kroppar med samma hastighet, etc. Dessa skenbara "motsägelser" äro icke blott lätt förklarliga, utan de stora störningarna i världsrymden, belysta med tyngdlagens ljus, ha gjort det möjligt för astronomerna att upptäcka förut okända planeters och stjärnors läge och rörelser.

Enligt värdelagen utbytas varor mot hvarandra i proportion

ma dem efter de *relativa mängder arbete* som erfordras för deras produktion? Man måste emellertid ihågkomma, att *ersättning* för arbete och *arbetsmängd* äro två vitt skilda saker. Antag, t. ex., att en quarter hvete och ett uns guld innehålla *samma mängd arbete.* Jag använder detta exempel därför att Benjamin Franklin använde det i sin första essay, utgifven år 1721,* under titeln *A Modest Enquiry Into the Nature and Necessity of a Paper Currency,* hvari han var en af de första att beröra värdets rätta natur. Nåväl, vi antaga då att en quarter hvete och ett uns guld ha *samma värde,* eller äro *ekvivalenter,* emedan de utgöra *kristallisering af lika mängder genomsnittsarbete,* af så

* Denna essay publicerades år 1729.

till den mängd samhälleligt nödvändigt arbete respektive varor innehålla. Men den kapitalistiska vind som kallas "tillgång och efterfrågan", varierande från svag bris under normala förhållanden till orkan under en kris, rubbar denna proportion allt efter sin styrka. Likväl gör lagen sig gällande, huvudsakligen genom dessa prisernas växlande höjningar och sänkningar, hvilka inom ekonomin motsvara pendelns svängningar i fysiken. Om marknadens svängningar äro mindre regelmässiga än pendelns, är det helt enkelt på grund af de många störande faktorer, förutom "lagen om tillgång och efterfrågan", som under kapitalismen göra sig gällande på det ekonomiska området. Om statistiken på detta område vore lika pålitlig och fullkomlig som de iakttagelser hvarpå astronomen bygger sina kalkyler, skulle hvarje värdeförändring, normal eller abnorm — d. v. s. åstadkommen genom någon förändring i produktions- eller transportmetoderna, i tillgången af råmaterialier, etc., å ena sidan; eller genom konkurrens, spekulation, monopol etc., å andra sidan — kunna spåras tillbaka till sin källa, trots det kapitalistiska systemets invecklade natur och mångfalden och olikheten af de störande krafter som äro inneboende i eller utvecklas genom kapitalet själft. — Anm. af Lucien Sanial till Labor News Co:s engelska upplaga.

många dagars eller så många veckors arbete förkroppsligat i respektive varor. När vi sålunda beräkna guldets och sädens relativa värden, hänvisa vi då på något sätt till lantarbetarens och grufarbetarens *löner?* Nej, inte alls. Vi befatta oss icke alls med huru deras dag- eller veckoarbete aflönades, eller huruvida lönearbetare ens voro anställda. Om så var fallet, kunde lönerna ha varit mycket ojämt fördelade. Den arbetare, som producerat en quarter hvete, fick kanske endast två bushel, och grufarbetaren fick kanske endast ett halft uns guld. Eller, om man antar att deras löner vore lika, kunna de dock afvika i alla möjliga proportioner från värdet af de varor de producerat. De kunna uppgå till 1-2, 1-3, 1-4, 1-5, eller någon annan bråkdel af en quarter hvete eller ett uns guld. Deras *löner* kunna naturligtvis icke *öfverstiga,* icke vara *större* än värdet af de varor de producerat, men de kunna vara *mindre* än dessa värden, i alla möjliga grader. Deras löner *begränsas* af produkternas *värden,* men *produkternas värden* begränsas icke af lönerna. Och framför allt ha sädens och guldets värden, t. ex., blifvit bestämda utan någon som hälst hänsyn till värdet af den anställda arbetskraften, d. v. s. till *lönerna.* Att bestämma varors värden efter de *relativa mängder arbete de innehålla,* är därför någonting helt annat än den tautologiska metoden att bestämma varors värden efter arbetets värde, eller genom *lönerna.* Denna punkt kommer emellertid att bli vidare belyst allt eftersom vår utredning af frågan fortskrider.

När man beräknar en varas bytesvärde, måste till den senast utförda mängden arbete adderas den tidigare utförda

arbetsmängden, nedlagd på varans råmaterial, samt det arbete som nedlagts på värktyg, maskiner, byggnader, etc., hvarigenom sådant arbete underlättas. Till exempel: värdet af en viss mängd bomullsgarn utgöres af kristallisering af den mängd arbete som utföres under spinnprocessen, den mängd arbete bomullen förut innehöll, den mängd arbete kol, olja, och andra oumbärliga saker innehålla, mängden arbete kristalliserat i ångmaskinen, spindlarna, fabriksbyggnaderna, o. s. v. Produktionsmedel sådana som värktyg, maskiner och byggnader, tjänstgöra om och om igen, för en längre eller kortare tidsperiod, under den återupprepade produktionsprocessen. Om de användes endast en gång, liksom fallet är med råmaterialerna, skulle hela deras värde bli öfverfört till de varor vid hvilkas produktion de äro behjälpliga. Men som en spindel, t. ex., endast småningom utnötes, uppgöres en genomsnittskalkyl, baserad på den genomsnittstid den varar, och dess genomsnittsnötning under en viss tid, låt oss säga en dag. På detta sätt beräknar man hur mycket af spindelns värde, som öfverföres till det för hvarje dag spunna garnet, och hur mycket af den totalmängd arbete ett pund garn, t. ex., innehåller, som kan spåras tillbaka till den mängd arbete som förut förkroppsligats i spindeln. För vårt föreliggande syfte är det emellertid icke nödvändigt att längre dröja vid denna punkt.

Det kan synas, att om en varas värde bestämmes af den *mängd arbete som utföres vid dess produktion*, så skulle en vara bli värdefullare ju latare och klumpigare en person vore, på grund af att en längre tidsperiod skulle be-

höfvas för att tillvärka varan. Detta vore emellertid ett bedröfligt misstag. Ni minnas att jag använde ordet *"socialt* arbete", och många punkter inrymmas i egenskapen "social". När vi säga att en varas värde bestämmes af den *mängd arbete* som är kristalliserat i densamma, mena vi den *nödvändiga mängden arbete* för dess framskapande i ett visst samhällstillstånd, under vissa genomsnittliga sociala produktionsförhållanden, med en gifven samhällelig genomsnittsintensitet och genomsnittsskickligheten hos de anställda arbetarna. När maskinväfstolen började konkurrera med handväfstolen i England, behöfdes endast hälften så mycket tid som förut för att förvandla en viss mängd garn till en meter tyg. Den stackars handväfvaren måste då arbeta sjutton eller aderton timmar dagligen, i stället för de nio eller tio timmar han hade arbetat förut. Likväl representerade frukten af tjugo timmars arbete endast tio samhälleliga arbetstimmar, eller tio socialt nödvändiga arbetstimmar för att förvandla en viss mängd garn till textilalster. Hans produkt under tjugo timmar hade således icke mera värde än frukten af tio timmar hade förut.

Om således mängden af socialt nödvändigt arbete förkroppsligat i varor reglerar deras bytesvärden, måste hvarje ökning i den behöfliga mängden arbetskraft för skapandet af en vara stegra dess värde, liksom hvarje minskning måste reducera detsamma.

Om de respektive arbetsmängder som äro erforderliga för produktionen af olika varor förblefve desamma, skulle också deras relativa värden förbli oförändrade. Men så är icke fallet. Den för produktionen af en vara nödvän-

diga mängden arbetskraft förändras oupphörligen i och med förändringarna i de anställda arbetarnas produktivkraft. Ju större arbetets produktivkraft är, desto mera varor framskapas under en gifven arbetstid; och ju mindre arbetets produktivkraft är, desto mindre frambringas under samma tid. Om det t. ex. skulle bli nödvändigt att odla mindre bördig jord, skulle samma afkastning kunna erhållas endast genom att mer arbete nedlades, och lantmannaprodukternas värden skulle följaktligen ökas. Om, å andra sidan, genom användning af modärna produktionsmedel, en enda spinnare på en dag förvandlar till garn många tusen gånger så mycket bomull som han kunde ha spunnit under samma tid med en spinnrock, är det uppenbart att hvartenda pund bomull uppsuger många tusen gånger mindre arbete än det gjorde förut, och följaktligen blir det värde, som öfverföres till hvarje pund bomull vid spinnprocessen, tusentals gånger mindre än förut. Garnets värde sjunker i proportion.

Frånsett olika människors olika naturliga energi och uppnådda arbetsförmåga, måste arbetets produktivkraft hufvudsakligen bero på:

1) De *naturliga* arbetsvillkoren, med afseende å jordens bördighet, grufvornas rikedom, o. s. v.

2) Den successiva förbättringen af *arbetets sociala krafter,* sådana som härleda sig från storproduktion, kapitalkoncentration och koncentration af arbete, arbetsfördelning, maskineri, förbättrade metoder, användande af kemiska och andra naturliga hjälpmedel, inskränkning af tid och rum medelst kommunikationer och transportväsen,

samt hvarje annat sätt hvarpå vetenskapen sätter naturliga hjälpmedel i arbetets tjänst, och hvarigenom arbetets sociala eller kooperativa karaktär utvecklas. Ju större arbetets produktivkraft är, desto mindre arbete utföres vid skapandet af en viss produkt; och ju mindre är följaktligen produktens värde. Ju mindre arbetets produktivkraft är, desto mer arbete måste utföras för att skapa samma produkt, och ju större är dess värde.

Såsom en allmän regel kunna vi således fastslå att:

Varors värden äro direkt beroende af den arbetstid, som åtgått för deras produktion, hvilket i sin tur beror på det använda arbetets produktivkraft.

Efter att hittills ha talat endast om *värde,* skall jag tillägga några ord angående *pris,* hvilket är en säregen form, som värdet ikläder sig.

Pris, taget i och för sig, är ingenting annat än *värde uttryckt i pängar.* Varuvärdena i detta land, t. ex., uttryckas i guldpriser, medan de på kontinenten företrädesvis uttryckas i silfverpriser. Värdet af guld eller silfver, liksom alla andra varuvärden, bestämmes af den nödvändiga mängden arbetskraft för att frambringa dem. Man utbyter en viss mängd af de nationella produkterna, i hvilka en viss mängd af det nationella arbetet är kristalliserat, för de guld- och silfverproducerande ländernas produkter, i hvilka en viss mängd af *deras* arbete är kristalliserat. Det är på detta sätt, genom utbyte, som man lär sig uttrycka alla varuvärden i guld och silfver, — hvilka värden motsvara den mängd arbetskraft respektive varor innehålla. Om

man tränger något djupare in i spörsmålet angående *pänningvärdet,* eller, hvilket utmynnar i samma sak, förvandlingen af värde till pris, finner man att det är en process genom hvilken alla *varuvärden* få en *oberoende* och *homogen form,* eller hvarigenom man uttrycker dem såsom mängder af *lika samhälleligt arbete.* Så länge pris endast är värde uttryckt i pängar, har priset blifvit kallat *naturligt pris,* af Adam Smith, och *"prix nécessaire"* af de franska fysiokraterna.

Hvad är då det inbördes förhållandet mellan *värde* och *marknadspriser,* eller mellan *naturliga priser* och *marknadspriser?* Ni veta alla att *marknadspriset* är *detsamma* för alla varor af samma slag, oafsett huru olika produktionsförhållandena för de enskilda producenterna må vara. Marknadspriset betecknar endast den *genomsnittsmängd af socialt arbete,* som under normala produktionsförhållanden är nödvändig för att förse marknaden med en viss mängd af en viss artikel. Det beräknas efter totalmängden af en vara af ett visst slag.

Så långt öfverensstämmer en varas *marknadspris* med dess *värde.* Å andra sidan bero marknadsprisernas oscillationer, än öfverstigande, än understigande *värdet,* eller det naturliga priset, på fluktuationerna i tillgång och efterfrågan. Varors marknadspriser afvika oupphörligen från sina *värden,* men, såsom Adam Smith säger, "det naturliga priset är det centrum hvartill varupriserna oafbrutet dragas. Af olika orsaker kunna de emellanåt hålla sig ganska mycket öfver detta pris och ibland prässas ned, t. o. m. under detsamma. Men hvad som än må hindra dem

från att slå läger vid denna hviloplats, så sträfva de dock ständigt ditåt".

Jag kan ej gå in på en granskning af detta ämne för tillfället. Det kan vara nog med att säga, att om tillgång och efterfrågan uppväga hvarandra, bli varors marknadspriser öfverensstämmande med deras naturliga priser, d. v. s. med deras värden, såsom de bestämmas genom de respektive mängder arbetskraft, som behöfs för deras produktion. Men tillgång och efterfrågan *måste* ständigt sträfva efter att uppväga hvarandra, ehuru detta endast sker genom att en fluktuation förtager värkningarna af en annan, en ökning motväger en sänkning, *och tvärtom.* Om man i stället för att taga endast de dagliga fluktuationerna i betraktande, analyserar marknadsprisernas rörelser under längre perioder, såsom Mr. Tooke, t. ex., har gjort i sitt arbete "*History of Prices*", finner man att marknadsprisernas fluktuationer, deras afvikelser från värdet, deras upp- och nedgående, lamslå och uppväga hvarandra; så att, bortsett från värkningarna af monopol och några andra modifikationer, hvilka jag nu måste förbigå, varor af alla slag i regel säljas för sina respektive *värden*, eller naturliga priser. De genomsnittsperioder under hvilka marknadsprisernas fluktuationer uppväga hvarandra äro olika för olika varuslag, emedan det går lättare att anpassa tillgången till efterfrågan beträffande vissa varuslag, än hvad fallet är med andra.

Om således, i stort sett, och omfattande något längre perioder, alla varuslag säljas till sina respektive värden, så är det dåraktigt att antaga, att profit — icke i enskilda fall,

utan den ständiga och vanliga profiten i olika industrier — framspringer ur varupriserna, eller genom att sälja varorna till priser öfverstigande deras *värde*. Absurditeten i denna uppfattning blir uppenbar om den förallmänligas. Hvad en person ständigt komme att vinna i egenskap af säljare, skulle han ständigt förlora såsom köpare. Det duger inte att säga att det finnes personer, som äro köpare utan att vara säljare, eller konsumenter utan att vara producenter. Hvad dessa personer betala till producenterna, måste de först erhålla från dem för ingenting. Om en person först själ edra pänningar och sedan återställer dem genom att köpa edra varor, kan ni aldrig göra er rik på att sälja edra varor för dyrt till denne person. En sådan transaktion kan minska förlusten, men kan aldrig inbringa profit.

För att således kunna förklara *profitens allmänna natur*, måste man gå ut från det teoremet att varor, i allmänhet, *säljas för sina värkliga värden*, och att *profit uppstår genom att sälja dem för deras värkliga värden*, d. v. s. i proportion till den mängd arbetskraft de innehålla. Om man icke kan förklara profitens ursprung genom att utgå från denna teori, är det omöjligt att förklara den alls. Detta synes vara paradoxalt och stridande mot alldagliga iakttagelser. Att jorden roterar kring solen, och att vatten består af tvänne lätt antändbara gaser, är också paradoxalt. Vetenskapliga sanningar äro alltid paradoxer, om man bedömer dem efter den dagliga erfarenheten, hvilken endast uppfattar det bedrägliga skenet af saker och ting.

VII.

Arbetskraft

Efter att nu, så långt det varit möjligt genom ett hastvärk sådant som detta, ha analyserat *värdets* natur, *värdet af hvilken vara som hälst,* måste vi ägna vår uppmärksamhet särskilt åt *arbetets specifika värde.* Här måste jag återigen uppröra eder genom att uttala en skenbar paradox. Alla af eder äro öfvertygade om att hvad ni dagligen sälja är edert *arbete;* att arbetet därför har ett pris, och att, enär en varas pris blott är dess värde uttryckt i pängar, det ovillkorligen måste finnas någonting som kan kallas *arbetsvärde.* Det finnes emellertid ingenting som kan kallas *arbetsvärde* i detta ords vanliga betydelse. Vi ha sett att den mängd nödvändigt arbete som en vara innehåller utgör dess värde. Om man nu tillämpar denna definition af värde, hur kan man då bestämma, låt oss säga värdet af en arbetsdag på tio timmar? Huru mycket arbete innehåller denna arbetsdag? Tio timmars arbete. Att säga att värdet af en arbetsdag på tio timmar är lika med tio timmars arbete, eller den mängd arbete den innehåller, vore emellertid ett onödigt upprepande af samma sak, och tillika ett meningslöst uttryck. Men sedan man upptäckt den sanna fastän dolda meningen med uttrycket *"arbetsvärde",* skola vi naturligtvis bli i stånd att uttyda denna orimliga och skenbart omöjliga värdetillämpning, på samma sätt som

man kan förklara himlakropparnas skenbara eller blott och bart fenomenala rörelser sedan man först förvissat sig om deras värkliga rörelser.

Arbetaren säljer icke direkt sitt *arbete,* utan sin *arbetskraft,* hvilken han ställer till kapitalistens tillfälliga förfogande. Detta är just hvad som sker, ja i så stor utsträckning t. o. m., att — äfven om icke enligt engelsk lag, så i alla fall enligt vissa lagar på kontinenten — *maximitiden* för hvilken en person tillåtes sälja sin arbetskraft är bestämd. Om det vore tillåtet att sälja sin arbetskraft för hur lång tidsperiod som hälst, skulle slafveri därmed omedelbart återinföras. En sådan försäljning, om den t. ex. omfattade en persons hela lifstid, skulle med ens göra honom till slaf för lifstiden åt sin arbetsgifvare.

En af de äldsta ekonomerna och mäst originella filosoferna i England, Thomas Hobbes, berörde instinktivt denna punkt redan i sitt arbete *"Leviathan"*, hvilken punkt förbisetts af alla hans efterföljare. Han säger: *"En persons värde* är, liksom fallet är med alla andra ting, hans *pris;* d. v. s. så mycket som man vill ge för *användandet af hans kraft."*

Utgående från denna basis skola vi bli i stånd att bestämma *arbetets värde,* liksom värdet af alla andra varor.

Men innan vi göra detta, kunna vi fråga: hur uppstår denna märkliga företeelse, att man finner på marknaden en grupp köpare, som äro innehafvare af jord, maskiner, råmaterialier och lifsmedel, hvaraf allt, förutom den obrutna jorden, är *produkter af arbete,* samt å andra sidan en grupp säljare, som ingenting ha att sälja utom sin arbets-

kraft, sina muskler och sin intelligens? Hur skall man förklara att en grupp köper oafbrutet för att göra profit och förkofra sig, medan den andra oafbrutet säljer för att förtjäna sitt lefvebröd? Att tränga in i denna fråga skulle vara detsamma som att gå in på frågan om hvad ekonomerna kalla *"ursprunglig ackumulation"*, men som borde kallas *"ursprunglig expropriation"*. Man skulle då finna att denna s. k. "ursprungliga ackumulation" är ingenting annat än en serie historiska processer, hvilka resulterat i en *upplösning* af det *ursprungliga samband*, som existerat mellan arbetaren och hans värktyg. En sådan utredning ligger emellertid utom ramen för det ämne jag nu behandlar. Sedan arbetaren en gång skiljts från arbetsvärktygen, kommer detta sakernas tillstånd att bibehållas och reproduceras i allt större och större utsträckning, till dess en ny och genomgripande revolution af produktionssättet åter omstörtar detsamma och återställer det ursprungliga sambandet i en ny historisk form.

Hvad är då *arbetskraftens värde?*

Liksom fallet är med alla andra varor, bestämmes dess värde af den mängd arbetskraft som är nödvändig för att producera densamma. En persons arbetskraft förefinnes endast i hans lefvande personlighet. En viss mängd nödvändighetsartiklar måste förbrukas af en människa för att hon skall kunna växa upp och hålla sig vid lif. Men liksom en maskin nötes ut, blir också en människa utarbetad och måste ersättas med en annan. Förutom den mängd nödvändighetsartiklar som åtgår för *hennes eget* uppehälle, behöfver människan äfvenledes en viss mängd nödvändig-

hetsartiklar för att uppfostra ett visst antal barn, hvilka skola träda i hennes ställe på arbetsmarknaden och bibehålla proletärernas släkte. För att utveckla sin arbetskraft och uppnå en viss skicklighet, måste dessutom en del värden offras. För vårt syfte är det tillfyllest att taga i betraktande endast *genomsnittsarbete,* hvars kostnader för uppfostran och utveckling äro obetydliga och försvinnande storheter. Dock måste jag taga detta tillfälle i akt för att säga, att i samma mån som kostnaderna för produktion af arbetskraft af olika kvalitet variera, så måste ock värdet af den arbetskraft, som användes i olika yrken, variera. Krafvet på *lönernas jämlikhet* hvilar därför på ett misstag; det är en vansinnig önskan, som aldrig kommer att uppfyllas. Det är en följd af den falska och ytliga radikalism, som erkänner premisser och försöker undvika slutledningarna. Under lönesystemet bestämmes arbetskraftens värde på samma sätt som värdet af hvarje vara; och som olika slags arbetskraft har olika värde, eller fordrar olika mängder arbete för sitt framskapande, så *måste* de inbringa olika priser på arbetsmarknaden. Att kräfva *lika vedergällning, eller ens en rättvis sådan,* på lönesystemets grundval, vore detsamma som att fordra *frihet* på slafverisystemets grund. Hvad man anser vara rätt och billigt hör icke hit. Frågan är: hvad är nödvändigt och oundvikligt under ett gifvet produktionssystem?

Efter hvad som blifvit sagt, är det tydligt att *arbetskraftens värde* bestämmes af *värdet af de nödvändighetsvaror,* som åtgå för att producera, utveckla, bibehålla och reproducera arbetskraften.

VIII.

Mervärde

Låt oss antaga att för produktionen af den mängd nödvändighetsvaror som i genomsnitt utgöra en arbetares dagliga behof, åtgå *sex timmars genomsnittsarbete.* Antag vidare att ett stycke guld, som är lika med tre shilling, också innehåller sex timmars genomsnittsarbete. Tre shilling skulle då utgöra *pris*et, eller pänninguttrycket af det *dagliga värdet* af denna persons *arbetskraft.* Om han dagligen arbetar sex timmar, producerar han dagligen tillräckligt värde för att köpa sitt dagliga behof af nödvändighetsartiklar, eller uppehålla sig själf som arbetare.

Men personen ifråga är lönearbetare. Han måste därför sälja sin arbetskraft till en kapitalist. Om han säljer den för tre shilling om dagen eller aderton shilling i veckan, säljer han den för dess värde. Antag att han är spinnare. Om han arbetar sex timmar om dagen, ökar han bomullens värde med tre shilling dagligen. Detta hans dagliga värdetillägg motsvarar då precis hans lön, eller det pris han dagligen erhåller för sin arbetskraft. I så fall kan *icke något som hälst mervärde,* eller någon *öfverskottsprodukt,* komma kapitalisten till godo. Här ha vi således själfva kärnpunkten.

Genom att köpa arbetarens arbetskraft och betala den med dess värde, har kapitalisten, i likhet med hvarje an-

nan varuköpare, skaffat sig rätten att förbruka den köpta varan. Man förbrukar en persons arbetskraft genom att sätta honom i arbete, alldeles som man förbrukar eller utnyttjar en maskin genom att sätta den i rörelse. När kapitalisten köper det dagliga eller veckliga värdet af arbetarens arbetskraft, har han därför i och med detsamma förvärfvat rätten att bruka denna arbetskraft, eller hålla den i arbete, under en *hel dag* eller en *hel vecka.* Arbetsdagen och arbetsveckan ha gifvetvis vissa gränser, men jag skall senare ägna dem ett mer ingående studium.

För tillfället önskar jag fästa eder uppmärksamhet vid en afgörande punkt.

Arbetskraftens *värde* bestämmes af den mängd arbete som åtgår för att vidmakthålla och reproducera densamma, men användningen af denna arbetskraft begränsas endast af arbetarens fysiska styrka och mängden af hans energi. Arbetskraftens dagliga eller veckliga *värde* är någonting helt annat än den dagliga eller veckliga *utöfningen* af denna kraft, liksom en hästs behof af föda och den tidslängd den kan bära en ryttare, äro två skilda saker. Den kvantitet arbete hvarefter *värdet* af arbetarens arbetskraft mätes, utgör icke alls någon gräns för den kvantitet arbete hans arbetskraft är i stånd att utföra. Låt oss återgå till exemplet om spinnaren. Vi ha funnit att för att kunna dagligen reproducera sin arbetskraft, måste han dagligen reproducera värde motsvarande tre shilling, hvilket sker genom att arbeta sex timmar om dagen. Men detta hindrar honom inte att arbeta tio, tolf, eller ännu flere timmar om dagen. Genom att betala spinnaren en lön motsvarande arbetskraf-

tens dagliga eller veckliga *värde*, har emellertid kapitalisten tillägnat sig rätten att bruka denna arbetskraft en *hel dag* eller en *hel vecka*. Han tvingar honom därför att arbeta t. ex. *tolf timmar* om dagen. *Utöfver de sex timmar*, som erfordras för att ersätta hans lön, eller värdet af hans arbetskraft, får han således arbeta *ytterligare sex timmar*, hvilket jag skall kalla *öfverskottsarbete*, som förvandlas till ett *mervärde* och en *öfverskottsprodukt*. Om t. ex. spinnaren, genom att arbeta sex timmar om dagen, ökar bomullens värde med tre shilling, utgörande ett värde som precis motsvarar hans lön, så ökar han bomullens värde med sex shilling på tolf timmar, och producerar en motsvarande *öfverskottsprodukt af garn*. Eftersom spinnaren sålt sin arbetskraft till kapitalisten, tillhör allt det värde han framskapat denne kapitalist, som *för tillfället* äger hans arbetskraft. Genom att betala tre shilling försäkrar kapitalisten sig om att få sex shillings värde tillbaka, ty genom att gifva i lön ett värde, hvari sex arbetstimmar ingått, får han i utbyte ett värde innehållande tolf arbetstimmar. Om kapitalisten upprepar denna process hvarje dag, utbetalar han dagligen tre shilling och stoppar hvarje dag sex shilling i sin egen ficka, hvaraf ena hälften åtgår till att betala en daglön på nytt, och den andra hälften utgör *mervärde*, för hvilket kapitalisten icke betalar någonting. Det är detta slags utbyte mellan *kapital* och *arbete* hvarpå kapitalistisk produktion, eller lönesystemet, är grundat, och hvilket alltid måste resultera i bibehållandet af arbetaren såsom arbetare, och kapitalisten såsom kapitalist.

Graden af mervärdets storlek, förutsatt att alla andra

omständigheter förblifva desamma, beror på hur stor den del af arbetsdagen, som åtgår för att reproducera arbetskraftens värde, är i förhållande till den öfriga arbetstiden, eller det *öfverskottsarbete,* som utförts för kapitalisten. Den beror således på hur mycket arbetsdagen förlänges utöfver den tidslängd, som arbetaren behöfver för att endast reproducera värdet af sin arbetskraft, eller göra skäl för sin lön.

IX.

Arbetsvärde

Jag måste nu återgå till uttrycket *"arbetets värde,* eller *pris"*.

Vi ha funnit att detta egentligen endast betyder arbetskraftens värde, hvilket beräknas efter värdet af de för dess vidmakthållande nödvändiga varorna. Men eftersom arbetaren erhåller sin lön *efter* arbetets utförande, och dessutom vet, att det är sitt arbete han i verkligheten gifver kapitalisten, synes det honom, gifvetvis, som om värdet af eller priset på hans arbetskraft, vore *detsamma som priset, eller värdet, af arbetet själft.* Om priset på hans arbetskraft är tre shilling, hvilken summa innehåller sex timmars arbete, och om han arbetar tolf timmar, anser han gifvetvis dessa tre shilling vara värdet, eller priset på tolf timmars arbete, ehuru värdet af dessa tolf arbetstimmar är lika med sex shilling. Tvänne slutsatser följa häraf.

För det första: *arbetskraftens värde eller pris* liknar *själfva arbetets pris eller värde,* ehuru värde af arbete och pris på arbete strängt taget äro meningslösa begrepp.

För det andra: Fastän endast en del af arbetarens dagliga arbete *aflönas*, medan den öfriga delen förblir *obetald*, och ehuru detta obetalda arbete, eller öfverskottsarbete, just utgör *källan* till *mervärdet*, eller *profiten*, förefaller det dock som om allt arbete vore aflönat arbete.

Detta falska sken särskiljer *lönearbete* från andra *historiska* arbetsformer. Under lönesystemet synes det som om äfven det *obetalda* arbetet vore *betalt* arbete. Hvad *slafven* däremot beträffar, förefaller äfven den betalda delen af hans arbete vara obetald. För att vara i stånd att arbeta måste naturligtvis slafven lefva, och en del af hans arbetsdag åtgår för att ersätta värdet af hans eget lifsuppehälle. Men då ingen öfverenskommelse träffats mellan honom och hans herre, och hvarken försäljning eller köp äger rum parterna emellan, synes allt hans arbete utföras för ingenting.

Låt oss å andra sidan betrakta den lifegne, sådan han existerat i hela östra Europa, man kan säga ända tills våra dagar. Den lifegne arbetade t. ex. tre dagar för sig själf, på sin egen åker, eller på en honom tilldelad jordbit; de tre följande dagarna utförde han obligatoriskt och obetalt arbete på sin herres gods. Här var således det betalda och obetalda arbetet förnuftigt uppdelat, uppdelat i fråga om tid och rum; och våra liberaler upptändes af moralisk indignation öfver den orimliga tanken att en person skulle tvingas att arbeta för ingenting.

I värkligheten kan det emellertid komma på ett ut antingen en person arbetar tre dagar på sin egen åker, och tre dagar för ingenting på sin herres gods, eller han arbetar

i fabriken eller värkstaden sex timmar om dagen för sig själf och sex timmar för sin arbetsgifvare, fastän den betalda och den obetalda delen af arbetet i det senare fallet äro oskiljaktigt uppblandade med hvarandra och hela transaktionens natur döljes fullständigt genom *mellankomsten af ett aftal* och genom att *betalningen* erhålles vid veckans slut. Det obetalda arbetet förefaller vara frivilligt utfört i det ena fallet, och påtvingat i det andra. Detta är hela skillnaden.

När jag härefter använder uttrycket *"arbetsvärde"*, gör jag det endast såsom ett gängse uttryck för termen *"arbetskraftens värde"*.

X.

Profit uppstår genom att sälja en vara för ett pris som motsvarar dess värde

Antag att en genomsnittlig arbetstimme innehåller ett värde lika med sex pence, eller att tolf genomsnittstimmar äro lika med sex shilling. Antag vidare att arbetsvärdet är tre shilling, motsvarande frukten af sex timmars arbete. Om dessutom råämnen, maskiner, etc., motsvarande tjugofyra timmars arbete inginge i en vara, skulle dessa produktionsmedels värde uppgå till tolf shilling. Om vidare den af kapitalisten anställde arbetaren till dessa produktionsmedel adderade tolf arbetstimmar, skulle dessa tolf timmar betyda en värdetillökning motsvarande sex shilling. Produktens *totalvärde* skulle således uppgå till trettiosex

arbetstimmar, hvilket vore lika med aderton shilling. Men emär arbetets värde, eller den lön som erlades till arbetaren, utgjorde endast tre shilling, har kapitalisten icke betalt någon ersättning för sex af de timmar arbetaren arbetat, hvilka dock ingingo i varans värde. Genom att sälja denna vara för aderton shilling, erhåller således kapitalisten tre shillings värde, för hvilket han ingen ersättning betalt. Dessa tre shilling utgöra det mervärde, eller den profit, som han stoppar i sin ficka. Kapitalisten får följaktligen icke dessa tre shilling i profit genom att sälja sin vara för ett pris *öfverstigande* dess värde, utan genom att sälja den *för dess värkliga värde.*

Den *totalmängd* arbete en vara innehåller, bestämmer dess värde. En del af denna arbetsmängd representerar ett värde för hvilket ersättning betalts i form af lön; en annan del representerar ett värde för hvilket *ingenting* betalts. En del af det arbete varan innehåller utgöres af *betalt* arbete; en annan del är *obetalt* arbete. När därför kapitalisten säljer varan för ett pris motsvarande dess *värde,* d. v. s. såsom varande en kristallisering af den *totalmängd arbete* som erfordras för dess produktion, måste han ovillkorligen vinna profit. Han säljer icke allenast det för hvilket han betalt ersättning, utan han säljer också det, som icke kostat honom någonting, ehuru det kostat arbetaren arbetskraft. En varas kostnad för kapitalisten och dess värkliga kostnad, äro skilda saker. Jag återupprepar därför, att under normala förhållanden uppstår profit, *icke* genom att sälja varor för priser, *öfverstigande* deras värde, utan genom att sälja dem för deras *värkliga värde.*

XI.

Mervärdets olika delar

Mervärdet, eller den del af varuvärdet som representerar arbetarens *obetalda arbete,* kallar jag *profit.* Arbetsgifvaren stoppar emellertid icke alltid hela denna profit i sin ficka. Jordmonopolet möjliggör ofta för jordägare att få en del med af detta *mervärde* i form af *jordränta,* oafsett om jorden användes för jordbruksbyggnader, järnvägar, eller något annat produktivt ändamål. Den omständigheten, å andra sidan, att arbetsgifvaren-kapitalisten genom att vara i *besittning af arbetsverktygen* är i stånd att producera ett *mervärde,* eller, med andra ord, *tillägna sig en viss mängd obetalt arbete,* möjliggör för långifvaren-kapitalisten, *ägaren* af de arbetsmedel hvilka han utlånar helt eller delvis till arbetsgifvaren, att själf göra anspråk på en annan del af detta mervärde under benämningen *pänningränta.* Sedan återstår för arbetsgifvaren-kapitalisten *som sådan* endast hvad man kan kalla *industriell* eller *kommersiell profit.*

Genom hvilka lagar denna uppdelning af mervärdets totalsumma mellan de olika kategorierna regleras, är en fråga som icke faller inom ramen för mitt ämne. Så mycket följer emellertid af hvad som anförts härofvan: att *jordränta, pänningränta* och *industriell profit* äro allenast *olika*

benämningar för olika delar af varans *mervärde,* eller *den mängd obetalt arbete den innehåller,* och de ha alla sitt ursprung i denna värdekälla, *och i denna enbart.* De härleda sig icke från *jorden* som sådan, eller från *kapital* som sådant, men jord och kapital göra det möjligt för sina ägare att tillägna sig sina respektive andelar af det mervärde arbetsgifvaren-kapitalisten afprässar arbetaren. För arbetaren själf är det af underordnad betydelse huruvida detta mervärde, resultatet af hans obetalda arbete, helt och hållet stannar i arbetsgifvaren-kapitalistens fickor, eller om denne tvingas afstå en del däraf till andra personer i form af jord- och pänningränta. Antag att arbetsgifvaren-kapitalisten använder endast sitt eget kapital och sin egen jord. Han stoppar då hela mervärdet i sin egen ficka.

Arbetsgifvaren är den som *direkt* utplundrar arbetaren på detta mervärde, oafsett hur stor del däraf han efteråt kan behålla för sig själf. Det är således på detta förhållande mellan arbetsgifvaren-kapitalisten och lönearbetaren som hela det nuvarande löne- och produktionssystemet hänger. En del af de personer, som deltogo i vår debatt, voro följaktligen på orätt stråt när de sökte fördunkla ämnet och behandla denna fundamentala inträssemotsats mellan arbetsgifvaren och arbetaren såsom varande en underordnad fråga, ehuru de hade rätt när de sade att en prisstegring kan, under vissa förhållanden, i mycket olika grad invärka på arbetsgifvaren-kapitalisten, jordägaren, pänningmatadoren samt, om man så vill, skatteindrifvaren.

En annan konsekvens följer från det som anförts.

Den del af varuvärdet som representerar endast värdet

af råmaterialierna, maskiner, etc., värdet af de förbrukade produktionsmedlen med ett ord sagt, *utgör icke någon afkastning alls,* utan ersätter blott *kapital.* Men frånsett detta, är det en oriktig uppfattning att den öfriga delen af varans värde, *hvilken utgör afkastning,* och som kan utbetalas i form af löner, profit, jordränta och pänningränta, *består* af lönernas värde, jordräntans värde, profitens värde, o. s. v. Till att börja med kunna vi lämna lönerna ur räkningen och endast behandla industriell profit, pänningränta och jordränta. Vi ha just kommit underfund med att det *mervärde* varan innehåller, eller den del af varan som representerar *obetalt arbete,* fördelar sig i olika delar, med tre olika benämningar. Men det vore väl att ställa sanningen på hufvudet att säga, att dess värde är *sammansatt* af, eller *uppstår* genom en *hopaddering* af dessa *tre beståndsdelars oberoende värden.*

Om en arbetstimma är lika med ett värde af sex pence, om arbetarens arbetsdag innehåller tolf timmar, och om hälften af denna tid är obetalt arbete, då förökar detta öfverskottsarbete varans värde med ett *mervärde af tre shilling* — ett värde för hvilket ingen ersättning betalts. Detta mervärde af tre shilling utgör *hela den fond* hvaraf arbetsgifvaren-kapitalisten kan dela med sig till jordherren och pänningutlånaren, oafsett huru stor andel hvar och en erhåller. Det värde de kunna dela sinsemellan är begränsat till tre shilling. Men arbetsgifvaren adderar icke till varuvärdet ett godtyckligt värde för sin profit, till hvilket ett annat värde lägges för jordägarens räkning, o. s. v., så att dessa godtyckligt till-

tagna värden sedan utgöra totalvärdet. Ni kan därför lätt inse oriktigheten i den allmänna föreställningen, som sammanblandar *uppdelningen af ett gifvet värde i tre delar* med *bildandet* af detta värde genom sammanläggning af tre *oberoende* värden, på så sätt förvandlande totalvärdet, från hvilket jordränta, profit och pänningränta härleda sig, till en godtycklig storhet.

Om en kapitalists hela profit är lika med 100 pund, kalla vi denna summa, såsom *absolut* storhet betraktad, *vinst.* Men när vi beräkna i hvilken proportion dessa 100 pund stå till det insatta kapitalet, kunna vi gifva denna *relativa* storhet benämningen *vinstproportion.* Det är uppenbart att denna vinstproportion kan uttryckas på två sätt.

Antag att det kapital som använts till löner, uppgår till 100 pund. Om det frambringade mervärdet äfven det utgör 100 pund — hvilket skulle visa att hälften af arbetarens arbetsdag representerar *obetalt* arbete — och om vi beräkna denna vinst i förhållande till värdet af det kapital som utbetalts i löner, komma vi till den slutsatsen att *vinstproportionen* utgör hundra procent, enär det insatta värdet var lika med hundra och det värde som erhölls i dess ställe var lika med två hundra.

Om, å andra sidan, vi inberäkna icke allenast *det i löner utbetalda kapitalet,* utan *hela* det utbetalda kapitalbeloppet, låt oss t. ex. säga 500 pund, hvaraf 400 pund representerar värdet af råmaterialier, maskiner, etc., då blir resultatet att *vinstproportionen* uppgår till endast tjugo procent, enär en vinst af 100 pund utgör blott en femtedel af *totalsumman* af det insatta kapitalet.

Den förstnämda metoden att uttrycka vinstproportionen är det enda sätt hvarigenom man kan finna den värkliga proportionen mellan betalt och obetalt arbete, den värkliga graden af *arbetets utsugning.** Det andra sättet är det allmänt brukliga, och är i sanning lämpligt för vissa ändamål. Det är i alla händelser af stor nytta när man söker dölja i hur stor utsträckning kapitalisten tillvällar sig obetalt arbete från arbetaren.

I det följande skall jag använda ordet *"profit"* för att beteckna hela den mervärdesumma som kapitalisten utprässar, utan hänsyn till detta mervärdes fördelning mellan olika parter, och när jag brukar benämningen *"vinstproportion"*, beräknar jag alltid profiten efter kapitalvärdet, utbetalt i arbetslön.

---

* I "Kapitalet" kallar Marx den efter den förstnämda metoden beräknade vinstproportionen "mervärdeproportion". — Öfvers. anmärkning.

XII.

Profit, löner och priser — deras inbördes förhållande

Borträkna från en varas värde ett värde hvilket ersätter värdet af råmaterialier och andra produktionsmedel som förbrukats vid varans tillvärkning — det vill med andra ord säga, frånräkna det värde den innehåller hvilket representerar det i förfluten tid utförda arbetet — och återstoden af dess värde motsvarar då mängden af det arbete som utförts vid den *sista* bearbetningen. Om den arbetare, som sist bearbetar varan, arbetar tolf timmar om dagen, och om tolf timmars genomsnittsarbete motsvarar en guldmängd lika med sex shilling, är detta värdetillägg af sex shilling *det enda värde* hans arbete skapat. Detta, efter den tidlängd arbetet varar bestämda värde, är den enda källa hvarifrån såväl arbetaren själf som kapitalisten kunna hämta sina respektive andelar, det är det enda värde som kan uppdelas i löner och profit. Det är klart att detta värde icke förändras genom de ojämna proportioner hvari det må uppdelas mellan de två parterna. Detta gäller gifvetvis äfven om man i stället för en arbetare sätter hela arbetarbefolkningen, t. ex. tolf millioner arbetsdagar i stället för en.

Enär kapitalisten och arbetaren icke ha mer än detta begränsade värde att dela, d. v. s. det värde som beräknas

efter totalmängden af arbetaren utfört arbete, är det klart att ju mer en part får, desto mindre faller på den andres lott, och tvärtom. Närhälst en kvantitet är gifven, förökas en del däraf i omvänd proportion till den andras minskning. Om lönerna ändras, undergår profiten förändring åt motsatt håll. Om lönerna sänkas, ökas profiten; och om lönerna ökas, minskas profiten. För att återgå till mitt föregående antagande: om arbetaren får tre shilling, lika med hälften af det värde han skapat, eller om hans arbetsdag består af hälften betalt och hälften obetalt arbete, är *vinstproportionen* 100 procent, ty kapitalisten finge också tre shilling. Om arbetaren erhåller endast två shilling, d. v. s. arbetar endast tredjedelen af dagen för sig själf, så får kapitalisten fyra shilling, och vinstproportionen blir 200 procent. Om arbetaren får fyra shilling, erhåller kapitalisten endast två shilling, och vinstproportionen går ned till 33 1-3 procent, men alla dessa variationer invärka dock ej på varans värde. En allmän löneförhöjning skulle således åvägabringa en minskning af den allmänna vinstproportionen, men icke invärka på värdena. Man får emellertid icke draga den slutsatsen att värdet af en eller flera varor, producerade på t. ex. tolf timmar, förblir oförändrat, ehuru varuvärdena, hvilka slutligen måste reglera marknadspriserna, bestämmas uteslutande genom den totalmängd arbete de innehålla och icke genom uppdelningen af denna arbetsmängd i betalt och obetalt arbete. Antalet eller mängden af varor som producerats under en gifven arbetstid, eller genom förbrukningen af en gifven arbetsmängd, beror på den utnyttjade arbetskraftens *pro-*

duktivkraft, och icke på arbetsdagens *längd.* Med en viss grad af produktivkraft kan t. ex. en arbetare i ett spinneri producera tolf pund garn, med en lägre sådan endast två pund. Om sedan tolf timmars genomsnittsarbete motsvarar ett värde af sex shilling, skulle i ena fallet tolf pund garn kosta sex shilling, och i andra fallet skulle två pund äfvenledes kosta sex shilling. I ena fallet skulle således ett pund garn kosta sex pence, och tre shilling i det andra. Prisskillnaden uppstår genom skillnaden i arbetets produktivkraft. Med den större produktivkraften skulle ett pund garn motsvara en arbetstimma; med den mindre produktivkraften skulle samma kvantitet garn representera sex timmars arbete. Priset på ett pund garn blefve då blott sex pence i ena fallet, i trots af att lönerna voro relativt höga och vinstproportionen låg; i det andra fallet skulle priset bli tre shilling, ehuru lönerna voro låga och vinstproportionen hög. Så skulle ske emedan priset på ett pund garn bestämmes genom *totalmängden af det arbete som förbrukats vid dess produktion,* och ej genom den *proportionella uppdelningen af denna kvantitet i betalt och obetalt arbete.* Det förut omnämda förhållandet att högt betalt arbete kan producera billiga varor, och lågt betalt arbete kan producera dyra varor, förlorar sålunda sitt paradoxala sken. Det är endast ett uttryck för den allmänna lagen att en varas värde bestämmes genom den mängd arbete den innehåller, och att denna arbetsmängd uteslutande beror på arbetets produktivkraft.

XIII.

Försök att höja lönerna, eller förhindra deras sänkande.

Låt oss nu upptaga till allvarligt öfvervägande de mäst vanliga fall, då försök till löneförhöjning göras, eller en lönereduktion motarbetas.

1) Vi ha sett att *arbetskraftens värde*, eller, för att använda det i dagligt tal brukade uttrycket *arbetsvärdet*, bestämmes genom nödvändighetsvarornas värde, eller den mängd arbete som erfordras för deras produktion. Om, således, i ett land värdet af arbetarens dagliga genomsnittsbehof af nödvändighetsartiklar representerar sex arbetstimmar, uttryckt i ett pänningvärde af tre shilling, måste arbetaren arbeta sex timmar för att producera ett värde, motsvarande sitt dagliga uppehälle. Om hela arbetsdagen vore tolf timmar, skulle kapitalisten betala honom hans arbetsvärde genom att betala honom tre shilling. Halfva arbetsdagen utgör då obetalt arbete och vinstproportionen uppgår till 100 procent. Antag emellertid, att till följd af en minskning i produktiviteten mer arbete skulle erfordras för att frambringa t. ex. samma mängd jordbruksprodukter, med påföljd att priset på det dagliga genomsnittsbehofvet af nödvändighetsartiklar ökas från tre till fyra shilling. Under sådana omständigheter ökas arbetsvärdet med en

tredjedel, eller 33 1-3 procent. Åtta timmar af arbetsdagen skulle således behöfvas för att producera det som behöfs för arbetarens dagliga uppehälle, efter hans gamla lefnadsstandard. Öfverskottsarbetet minskas därmed från sex timmar till fyra, och vinstproportionen från 100 till 50 procent. När arbetaren fordrar löneförhöjning, fordrar han således ingenting mer än att få ersättning för *sitt arbetes ökade värde,* liksom alla andra försäljare af varor försöka få betalning för ökat värde när deras varor kosta dem mer. Om lönen icke höjes, eller icke höjes tillräckligt för att täcka nödvändighetsartiklarnas ökade värde, sjunker arbetets *pris* under *arbetsvärdet,* och arbetarens lefnadsstandard försämras.

En förändring åt motsatt håll kan också äga rum. I kraft af arbetets ökade produktivitet kan det dagliga genomsnittsbehofvet af nödvändighetsvaror gå ned från tre till två shilling, eller endast fyra timmar af arbetsdagen i stället för sex erfordras för att reproducera ett värde motsvarande de dagliga nödvändighetsvarorna. Arbetaren blir då i stånd att för två shilling köpa lika mycket nödvändighetsvaror, som han förut måste betala tre shilling för. *Arbetets värde* har därmed naturligtvis sjunkit men för detta minskade värde kan man köpa samma mängd varor som förut. Profiten skulle då stiga från tre till fyra shilling och vinstproportionen från 100 till 200 procent. Oaktat arbetarens absoluta lefnadsstandard fortfarande vore densamma, skulle hans *relativa* lön ha sjunkit och därmed hans *relativa samhällsställning,* jämförd med kapitalistens. När arbetaren bekämpar en sådan reduktion af relativlönen, sö-

ker han endast komma i åtnjutande af en del af sitt eget arbetes ökade produktivkraft, och att bibehålla sin förutvarande relativa ställning i samhället. Så t. ex. reducerade de engelska fabriksherrarna sina arbetares löner med tio procent efter afskaffandet af spannmålstullen, i uppenbar öfverträdelse af de mäst högtidliga löften, som gifvits under agitationen mot dessa tullar. Arbetarnas motstånd var i början fåfängt, men tack vare omständigheter, hvilka jag icke kan behandla i detta sammanhang, blefvo de förlorade tio procenten efteråt återvunna.

2) Nödvändighetsvarornas *värde,* och följaktligen äfven *arbetsvärdet,* kan förblifva detsamma, men en förändring af *pänningpriserna* kan äga rum till följd af en föregående förändring af *pänningvärdet.*

Genom upptäckande af mera gifvande grufvor kunna två uns guld, t. ex., erhållas utan att mer arbete behöfver utföras än hvad som förut erfordrats för ett uns. Guldets *värde* sjunker då med hälften, eller femtio procent. Liksom alla andra *varuvärden* därigenom komma att uttryckas i dubbelt så stora belopp som deras förutvarande *pänningpriser,* så blefve detta äfven fallet med *arbetsvärdet.* Tolf arbetstimmar, förut lika med sex shilling, skulle nu motsvara tolf shilling. Om arbetarens lön förblefve tre shilling i stället för att ökas till sex shilling, så blefve *pänningpriset* på hans arbete endast lika med *hälften af arbetets värde,* och hans lefnadsstandard komme att försämras oerhört. Så blefve äfven förhållandet, i större eller mindre grad, om hans lön ökades något, men icke i proportion till guldvärdets nedåtgående. I ett fall som detta hade ingen föränd-

ring skett, vare sig i arbetets produktivkraft, i tillgång och efterfrågan, eller i fråga om värde. Ingenting annat än *pänningnamnen* på dessa värden kunde ha förändrats. Att säga att arbetaren under sådana omständigheter icke borde begära en motsvarande höjning af lönen, är detsamma som att säga att han måste nöja sig med att aflönas med nominella i stället för värkliga värden. Historien bevisar att närhälst en sådan nedsättning af pänningvärdet äger rum, äro kapitalisterna alltid på vakt för att taga detta tillfälle i akt att bedraga arbetarna. En ekonomisk skola med många anhängare håller före, att på grund af nya upptäckter af guldfält, bättre bearbetning af silfvergrufvor och billigare kvicksilfverproduktion, har värdet af de ädla metallerna ytterligare nedgått. Detta förklarar de allmänna och samtidigt gjorda försöken till löneförhöjning på kontinenten.

3) Vi ha hittills utgått från antagandet att *arbetsdagen* har gifna gränser. Arbetsdagen i och för sig har emellertid inga oföränderliga gränser. Kapitalet har alltid en tendens att vilja utsträcka den till dess största fysiskt möjliga längd, emedan öfverskottsarbetet ökas i samma grad som detta sker, och följaktligen ökas äfven den profit som flyter från detta öfverskottsarbete. Ju mer kapitalet lyckas förlänga arbetsdagen, desto större mängd af andra människors arbete tillvällar det sig. Under sjuttonde århundradet, och äfven under de första två tredjedelarna af adertonde århundradet, var den normala arbetsdagen öfver hela England tio timmar. Under anti-jakobinska kriget, hvilket faktiskt var de britiska baronernas krig mot de britiska arbe-

tarmassorna, firade kapitalet sin triumffäst och förlängde arbetsdagen från tio till tolf, fjorton och aderton timmar. Malthus, en person som man icke alls kan misstänka vara besjälad af någon gråtmild sentimentalitet, förklarade i en skrift, publicerad omkring år 1815, att om detta sakernas tillstånd finge fortfara, skulle nationen bli angripen i sina djupaste lifsrötter. Omkring år 1765, några år före det allmänna införandet af de nyuppfunna maskinerna, utgafs i England en skrift, kallad *"An Essay on Trade"*. Den anonyme författaren, en afgjord fiende till arbetarklassen, deklamerar om nödvändigheten att utsträcka arbetsdagens gränser. Bland andra medel för detta måls ernående föreslår han upprättandet af *arbetshus*, hvilka enligt hans förmenande borde vara värkliga skräckhus ("Houses of Terror"). Och huru lång arbetsdag tror ni han rekommenderar för dessa "skräckhus"? Jo, *tolf timmar*, lika lång tid som kapitalister, ekonomer och präster år 1832 förklarade vara icke blott den rådande, utan äfven den nödvändiga arbetstiden för ett barn under tolf år.

När arbetaren säljer sin arbetskraft, och han tvingas därtill under det nuvarande systemet, öfverlämnar han till kapitalisten rätten att bruka denna kraft, dock inom vissa resonliga gränser. Han säljer sin arbetskraft för att kunna bibehålla den, frånsett den naturliga kraftförlusten, men icke för att förstöra den. När han säljer sin arbetskraft för dess dagliga eller veckliga värde, sker det med förståelsen att denna arbetskraft icke på en dag eller en vecka utsättes för två dagars eller två veckors kraftförlust. Tag t. ex. en maskin, värd 1,000 pund. Om den nötes ut på tio

år, förökar den värdet af de varor den är behjälplig att producera med 100 pund årligen. Om den förbrukas på fem år, blir denna ökning 200 pund årligen. Eller, med andra ord, maskinens årliga värdeminskning står i omvänt förhållande till hastigheten af dess utnötning. Men häri skiljer sig arbetaren från maskinen. Maskinen utnötes ej i alldeles samma mån som den brukas. Människan, återigen, utarbetas fortare än hvad den blotta ökningen af arbetsbördan synes utvisa.

När arbetarna försöka reducera arbetsdagen till dess förutvarande skäliga längd, eller, där de icke kunna tilltvinga sig en lagstadgad normalarbetsdag, söka förhindra öfvertidsarbete genom en löneförhöjning, icke blott i proportion till den aftvingade öfvertiden utan i ännu större proportion, uppfylla de endast en plikt mot sig själfva och sin klass. De sätta blott en gräns för kapitalets tyranniska ingrepp. Tiden är den rymd i hvilken den mänskliga utvecklingen framskrider. En människa som ingen fritid har, som hela lifstiden, med undantag af de fysiskt nödvändiga afbrotten för sömn, måltider, etc., är upptagen med att arbeta för kapitalisten, en sådan människa, säger jag, har det sämre än ett djur. Hon är blott en maskin för produktion af rikedom hvilken hon aldrig får njuta af — kroppsligt bruten och andligt förfäad. Den modärna industrins hela historia vittnar likväl om att kapitalet, om inga hinder läggas i dess väg, kommer att skoningslöst nedtrycka hela arbetarklassen till det allra lägsta tillstånd af slafveri och andlig degradering.

När kapitalisten förlänger arbetsdagen kan *arbetsvärdet*

nedsättas, äfven om han betalar *högre lön.* Så sker om löneförhöjningen icke motsvarar den större utsugning, som arbetet utsättes för, och det hastigare försvagande af arbetskraften som därigenom uppstår. Detta kan äfven ske på ett annat sätt. Medelklass-statistikerna omtala för eder, t. ex., att fabriksarbetarefamiljernas i Lancashire genomsnittslöner ha stigit. De glömma att förutom mannen-familjefaderns arbete, slungas äfven hans hustru och kanske tre eller fyra barn numera in i kapitalets grottekvarn, och att förhöjningen af lönernas totalsumma icke motsvarar den totala mängden öfverskottsarbete som afprässas familjen.

Äfven när arbetsdagen har gifna gränser såsom nu är fallet i alla industrigrenar som lyda under fabrikslagarna, kan en löneförhöjning bli nödvändig, om ej för annat så för att bibehålla arbetets gamla *värdestandard.* Genom en ökning af *arbetsintensiteten* kan en person bli tvingad att förbruka lika mycken lifskraft på en timme som förut på två timmar. I de yrken som lyda under fabrikslagarna har detta till en viss grad skett genom ökning af maskinernas hastighet, och det större antal arbetsmaskiner en enda individ numera måste sköta. Om ökningen af arbetsintensiteten, eller af den mängd arbetskraft som förbrukas på en timma, står i någorlunda skälig proportion till arbetsdagens förkortning, blir det dock en vinst för arbetaren. Om denna gräns öfverskrides, förlorar han i ett afseende hvad han vann i ett annat, och en tio timmars arbetsdag kan då bli lika ruinerande som en tolf timmars dag var förut. När arbetaren söker motarbeta denna tendens hos kapitalet ge-

nom att kämpa för en löneförhöjning motsvarande den stegrade arbetsintensiteten, bekämpar han allenast nedsättningen af sitt arbetsvärde och försämringen af sin klass' ställning.

4) Alla veta ni att den kapitalistiska produktionen, på grund af orsaker hvilka jag ej nu behöfver förklara, genomgår vissa periodiska cykler. Den genomgår tillstånd af stillhet, tilltagande liflighet, välstånd, öfverproduktion, kris, och stagnation. Varornas marknadspriser och de vinstmöjligheter marknaden erbjuder följa dessa faser, än sjunkande under genomsnittsnivån och än öfverstigande denna. Om man betraktar hela denna cykel skall man finna, att *en* afvikelse i marknadspriset förtager värkningarna af en annan, och att, taget i genomsnitt, varornas värden reglera deras marknadspriser. Nåväl. Under faser, då marknadspriserna sjunka samt under kriser och stagnation, är arbetaren, om han än icke göres helt och hållet arbetslös, dock säker på att få sin arbetslön reducerad. Äfven då en sådan sänkning af marknadspriserna äger rum, måste han, för att icke draga det kortaste strået, tvista med kapitalisten om hur stor reduktion af arbetslönen som gjorts nödvändig. Om han under välståndsperioden, då extra profit utvinnes, icke kämpade för löneförhöjning, skulle han, tagande i beräkning genomsnittslönen under en industriell cykel, icke ens erhålla sin *genomsnittslön,* eller sitt *arbetsvärde.* Det är i högsta grad dåraktigt att begära, att ehuru arbetarens lön nödvändigtvis påvärkas af de dåliga tiderna, han borde frånkänna sig själf ersättning under de goda tiderna. Som regel för alla varor kan man säga att

full valuta erhålles för värdet endast genom att marknadspriserna oafbrutna växlingar, förorsakade genom ständiga fluktuationer i tillgång och efterfrågan, uppväga hvarandra. Under det nuvarande systemet är arbetet blott en handelsvara, liksom alla andra varor. Det måste därför undergå samma fluktuationer för att inbringa ett genomsnittspris, som motsvarar dess värde. Det vore absurt att den ena gången behandla arbetet som en vara, och andra gånger förfäkta att det icke lyder under de lagar som reglera varupriserna. Slafven är viss om ett varaktigt och bestämt uppehälle; det är icke lönearbetaren. Hån måste emellanåt försöka genomdrifva en förhöjning af lönen, om ej för annat så för att få ersättning för de lönereduceringar som periodvis förekomma. Om han förödmjukade sig till att erkänna kapitalistens vilja och fordringar såsom en evig ekonomisk lag, skulle han få bära samma börda af elände som slafven, utan att få del af dennes trygghet och bekymmerslöshet.

5) I alla de fall jag belyst, — och de utgöra 99 af hundra — finner man att en kamp för löneförhöjning följer i spåren af *förut skedda* förändringar, och är en nödvändig följd af förut skedda förändringar i produktionen, arbetets produktivkraft, arbetsvärdet, pänningvärdet, det afprässade arbetets längd eller intensitet, marknadspriserna fluktuationer, som bero på växlingarna i tillgång och efterfrågan och stå i öfverenstämmelse med den industriella cykelns olika faser; med några få ord, den är arbetets reaktion emot kapitalets föregående värksamhet. Om man behandlar kampen för högre löner utan att fästa afseende vid

dessa omständigheter, om man endast betraktar lönernas förändringar och försummar att taga i betraktande alla de förändringar från hvilka de härleda sig, utgår man från falska premisser och kommer därför till falska slutledningar.

XIV.

Kampen mellan kapital och arbete och dess resultat.

1) Efter att ha visat att arbetarnas periodiska motstånd mot en reduktion af lönerna, och deras periodiska försök att få högre löner, äro oskiljaktiga från lönesystemet och förestafvade af det faktum att arbetet assimilerats med handelsvarorna och därför lyder under de lagar som reglera den allmänna prisbildningen; efter att vidare ha visat att en allmän löneförhöjning skulle förorsaka en sänkning af den vanliga vinstproportionen, men icke invärka på varornas genomsnittspriser eller deras värden, uppstår nu slutligen frågan: i hur stor utsträckning är det troligt att arbetaren kan uppnå sina syften i denna oafbrutna kamp mellan kapital och arbete?

Jag kunde svara med ett förallmänligande och säga, att arbetet följer samma kurs som alla andra varor, i det att dess *marknadspris* i längden anpassar sig till dess *värde;* att arbetaren därför, trots alla upp- och nedgångar och hvad han än må göra, öfverhufvudtaget erhåller endast sitt arbetsvärde, hvilket egentligen är värdet af hans ar-

betskraft, som beräknas efter värdet af de nödvändighetsartiklar som erfordras för dess bibehållande och reproduktion, de nödvändighetsartiklar hvilkas värde slutligen bestämmes genom den mängd arbete som behöfves för att producera dem.

Men *arbetskraftens värde,* eller arbetsvärdet, har vissa säregna drag, som skilja det från alla andra varors värden. Arbetskraftens värde består af två element, — det ena fysiskt, det andra historiskt eller socialt. Dess *yttersta gräns* bestämmes af det *fysiska* elementet, d. v. s. för att kunna bibehålla och reproducera sig själf, för att kunna vidmakthålla sin fysiska tillvaro, måste arbetarklassen få de absolut oumbärliga nödvändighetsartiklarna för uppehälle och fortplantning. *Värdet* af dessa oumbärliga nödvändighetsartiklar utgör således *arbetsvärdets* yttersta gräns. Arbetsdagens längd är, å andra sidan, också begränsad af vissa gränslinjer, hvilka dock äro mycket elastiska. Dess yttersta gräns bestämmes af arbetarens fysiska styrka. Om den dagliga energiförbrukningen öfverskrider en viss gräns, kan den ej upprepas dag efter dag. Denna gräns är emellertid, som sagts, mycket elastisk. Svaga och kortlifvade generationer, som uppstå i hastig följd efter hvarandra, fylla behofvet på arbetsmarknaden lika bra som en räcka af lifskraftiga och långlifvade generationer.

Förutom detta enbart fysiska element, bestämmes arbetsvärdet i hvarje land genom en *traditionell lefnadsstandard.* Denna innefattar icke blott den fysiska tillvaron, utan innebär fastmer tillfredsställandet af vissa behof, som framspringa ur de samhällsförhållanden, hvarunder män-

niskor lefva och uppfostras. Den engelska lefnadsstandarden kan reduceras till den irländska standarden; den tyske bondens lefnadsstandard till den lifländske bondens. Man kan få en föreställning om hvilken viktig roll historisk tradition och samhällsvanor spela i detta afseende genom att läsa Mr. Thorntons arbete *"Over-population"* (Öfverbefolkning). Han visar där att genomsnittslönerna i olika jordbruksdistrikt i England äfven nu för tiden variera mer eller mindre, allt efter de mer eller mindre gynnsamma förhållanden under hvilka dessa distrikt frigjorde sig från lifegenskapens stadium.

Det historiska eller sociala elementet, som ingår i arbetsvärdet, kan utvidgas eller inskränkas, eller helt och hållet utplånas, så att ingenting utom det *fysiskt oumbärliga* återstår. Vid den tid då det anti-jakobinska kriget pågick — ett krig, som enligt den oförbätterlige skatteätaren och sinekuristen, gamle George Rose, fördes för att rädda vår bekväma och heliga religion undan de franska ateisternas angrepp — nedtryckte de i mina föregående kapitel så varsamt hanterade engelska bönderna lantarbetarnas löner t. o. m. under detta *fysiska minimum*, men ersatte det som fattades genom fattigvårdslagar för att möjliggöra släktets fortbestånd. Detta var ett förträffligt sätt att förvandla lönearbetaren till slaf och Shakespeares stolta odalman till fattighjon.

Genom att jämföra lönestandarden, eller arbetets värde, i olika länder, och genom att jämföra dem under olika historiska epoker i samma land, finner man att *arbetsvärdet* i och för sig själft icke är en bestämd utan en förän-

derlig storhet, äfven om man antager att alla andra varors värden förbli oförändrade.

En liknande jämförelse skulle visa att icke endast *vinstproportionen på marknaden* går upp och ned, utan äfven att dess *genomsnittsnivå* varierar.

Hvad *profit* emellertid angår, finnes ingen lag som bestämmer dess *minimum.* Man kan icke säga hvar yttersta gränsen för dess nedgång finnes. Och hvarför kunna vi icke bestämma denna gräns? Emedan vi icke kunna bestämma *lönernas maximum,* ehuru vi kunna bestämma deras *minimum.* Vi kunna endast säga, att, förutsatt att arbetsdagens längd är gifven, profitens *maximum* motsvarar lönens *fysiska minimum;* och att om lönesumman är gifven så beror *profitens maximum* på den förlängning af arbetsdagen, som arbetarens fysiska kraft medgifver. Profitens maximum begränsas således af lönens fysiska minimum och arbetsdagens fysiska maximum. Det är tydligt att mellan dessa den *maximala vinstproportionens* gränser äro en ofantlig mängd variationer möjliga. Bestämmandet af dess värkliga storlek afgöres uteslutande genom den oafbrutna kampen mellan kapital och arbete, där kapitalisten ständigt söker reducera lönerna till deras fysiska minimum och utsträcka arbetsdagen till dess fysiska maximum, medan arbetaren alltid sträfvar i motsatt riktning.

Det hela utmynnar i frågan: hvilken af de stridande grupperna är den starkaste?

2) Hvad beträffar *arbetsdagens begränsning* i England, liksom i alla andra länder, så har den aldrig kommit till

stånd annat än genom *lagstiftning.* Hade ej arbetarna genom oupphörlig påtryckning utifrån framtvingat sådana åtgärder, hade denna lagstiftning aldrig kommit till stånd. Något resultat kunde i alla händelser icke uppnås genom en privat öfverenskommelse mellan arbetarna och kapitalisterna. Just denna nödvändighet af *allmän politisk aktion* är ett bevis för att på det enbart ekonomiska området är kapitalet den starkare.

Hvad *gränserna för arbetsvärdet* angår, beror dessas värkliga läge alltid på tillgång och efterfrågan. Jag menar därmed kapitalets efterfrågan på arbetskraft, och den tillgång därpå som erbjudes från arbetarnas sida. I kolonialländer värkar lagen om tillgång och efterfrågan till arbetarens fördel. Däraf kommer sig den relativt höga lönestandarden i Förenta Staterna. Kapitalet må där försöka sitt yttersta. Det kan dock ej förhindra att marknaden ständigt lider brist på arbetskraft, till följd af att lönearbetare oupphörligt förvandlas till oberoende, självfägande bönder. Lönearbetarens ställning är för en stor del af det amerikanska folket blott en pröfningstid, hvilken de förr eller senare lämna bakom sig.* För att afhjälpa detta koloniala tillstånd, accepterade den paternalistiska britiska regeringen för en tid hvad man kallade "den modärna kolonisationsteorin", hvilken går ut på att fastställa ett konstlat högt pris på jorden i kolonierna, för att därigenom förebygga en alltför snabbt skeende förvandling af lönearbetare till oberoende bönder.

---

* Detta skrefs 1865. — Öfversättarens anm.

Låt oss nu emellertid betrakta gamla civiliserade länder, i hvilka kapitalet behärskar hela produktionsprocessen. Tag t. ex. stegringen af lantarbetarnas löner i England från 1849 till 1859. Hvad blef följden däraf? Bönderna kunde ej öka hvetets värde, nej, icke ens dess marknadspris, hvilket Mr. Weston skulle ha rått dem till. Tvärtom måste de finna sig uti att priserna föllo. Men under dessa elfva år införde de maskiner af alla slag, började tillämpa mera vetenskapliga metoder, förvandlade en del af den odlade jorden till betesmarker, utvidgade hemmanen och därmed äfven produktionens skala, och genom dessa och andra processer, som minskade efterfrågan på arbetare genom att öka deras produktivkraft, gjordes tillgången på arbetskraft bland lantmannabefolkningen återigen jämförelsevis riklig. Detta är den vanliga metoden hvarigenom kapitalets reaktion mot en löneförhöjning gör sig gällande i länder med gammal civilisation. Ricardo har med rätta sagt att maskinen är i oafbruten konkurrens med arbetaren, och införes ofta först efter det priset på den mänskliga arbetskraften nått en viss höjdpunkt, men användning af maskiner är blott en bland många metoder för att öka arbetets produktivkraft. Just denna utveckling, som gör tillgången på otränad arbetskraft jämförelsevis riklig, förenklar å andra sidan arbetet för hantvärkarna och öfriga yrken, hvilka fordra en viss skicklighet, och nedsätter sålunda priset på sådant arbete.

Samma lag gör sig gällande i en annan form. I och med ökningen af arbetets produktivkraft påskyndas kapitalhopningen, äfven i trots af en jämförelsevis hög löne-

nivå. Man kan därför lätt komma till samma slutsats som Adam Smith uppnådde på sin tid, när den modärna industrin ännu låg i sin linda, nämligen att den stegrade kapitalhopningen måste påvärka vågskålen till arbetarens fördel genom att förorsaka en ökad efterfrågan på hans arbetskraft. Betraktande fenomenet från samma synvinkel, ha många samtida författare förundrat sig öfver att lönerna icke ha stigit mer än hvad fallit varit, ehuru det engelska kapitalet under de senaste tjugo åren förökats så mycket fortare än landets befolkning. Men samtidigt som kapitalhopningen fortskrider, försiggår en *förändring af kapitalets beståndsdelar.* Den del af det sammanlagda kapitalet, som består af konstant eller fast kapital, — maskiner, råmaterialier, och produktionsmedel af alla möjliga slag, ökas alltjämt hastigare än den andra delen af kapitalet, som utbetalas i form af löner, eller för inköp af arbetskraft. Denna lag har framförts på ett mer eller mindre lyckat sätt af Mr. Barton, Ricardo, Sismondi, professor Richard Jones, professor Ramsey, Cherbuliez, m. fl.

Om proportionen mellan dessa två slags kapital ursprungligen var som ett till ett, blir den allteftersom industrin utvecklas, som fem till ett, o. s. v. Om af ett sammanlagt kapital, hvilket vi kunna uttrycka med 600, 300 utbetalas för maskiner, råmaterialier, etc., och 300 i löner, behöfver man blott fördubbla kapitalet för att skapa ett behof af 600 arbetare i stället för 300. Men om af ett kapital af 600, 500 utbetalas för maskiner, råmaterialier, etc., och endast 100 representerar utbetalda löner, måste samma kapitalsumma ökas från 600 till 3,600 för att skapa

ett behof af 600 arbetare i stället för 300. I industrins utveckling håller således efterfrågan på arbetare icke på långt när jämna steg med kapitalhopningen. Den kommer fortfarande att ökas, men i en alltjämt aftagande grad, jämfört med kapitalökningen.

Dessa få hänsyftningar äro tillräckliga för att visa, att den modärna industrins själfva utveckling måste efterhand påvärka vågskålen till kapitalistens fördel och emot arbetaren, samt att den kapitalistiska produktionens allmänna tendens följaktligen icke är att höja, utan att sänka lönernas genomsnittsstandard, eller, m. a. o., att nedprässa *arbetsvärdet.* allt närmare dess *minimigräns.* Då nu detta är *tingens* tendens under detta system, bör man därför råda arbetarklassen att uppgifva motståndet mot kapitalets inkräktningar och öfvergifva sina försök att tillgodogöra sig de tillfällen till temporär förbättring, som yppa sig? Om arbetarna så gjorde, komme de att degraderas till en jämnstruken massa af olyckliga stackare, utan hopp om räddning. Jag tror mig ha visat att arbetarnas kamp för bibehållandet af lönestandarden är en ofrånkomlig följd af hela lönesystemet, att i 99 fall af 100 deras försök att tilltvinga sig löneförhöjning blott äro ansträngningar att vidmakthålla arbetets värde, och att nödvändigheten att tvista med kapitalisterna angående deras pris är oskiljaktigt förenad med deras ställning att nödgas sälja sig själfva som varor. Om de i den hvardagliga konflikten med kapitalet fegt fölle undan skulle de säkerligen därigenom göra sig oförmögna att bygga upp en rörelse med större syftemål.

På samma gång — och alldeles frånsett den allmänna

träldom, som är förknippad med lönesystemet — bör arbetarklassen akta sig för att öfverskatta betydelsen af dessa hvardagliga strider. De böra ej förglömma att de strida mot värkningar, icke mot orsakerna till dessa värkningar; att de retardera glidandet utför, men icke ändra dess riktning; att de använda sig af palliativ, utan att bota sjukdomen. De böra därför icke uteslutande uppgå i dessa oundvikliga guerillastrider, som oafbrutet uppkomma på grund af kapitalets oupphörliga inkräktningar eller marknadens förändringar. De böra komma till insikt om, att samtidigt som det nuvarande systemet pålägger dem en ofantlig börda af elände, alstrar det äfven de *materiella villkor* och de *sociala former*, som samhällets ekonomiska omdaning betingar. I stället för det *konservativa* mottot: *"En god daglön för ett gott dagsvärke"*, böra de på sin fana skrifva det *revolutionära* valspråket: *"Lönesystemets afskaffande!"*

Efter denna långa, och jag fruktar tröttande utredning, som jag nödgades företaga för att i någon mån göra rättvisa åt det föreliggande ämnet, skall jag sluta med att föreslå följande resolutioner:

1) En allmän höjning af löneskalan skulle ha till följd en sänkning af den allmänna vinstproportionen, men skulle öfverhufvudtaget icke invärka på varupriserna.

2) Den kapitalistiska produktionens allmänna tendens är icke att höja, utan att sänka lönestandarden i genomsnitt.

3) Fackföreningar (Trade Unions) funktionera tillfredsställande såsom motståndshärdar mot kapitalets inkräktningar. De misslyckas delvis till följd af ett omdömeslöst användande af sin makt. I allmänhet misslyckas

de emedan de inskränka sig till ett guerillakrig emot det nuvarande systemets värkningar, i stället för att samtidigt försöka omskapa detta system och använda sina organiserade krafter som en häfstång för arbetarklassens slutliga frigörelse, d. v. s. för lönesystemets slutliga afskaffande.

Två blad ur Roms historia

— af —

DANIEL DE LEON

En bok som behandlar och klargör socialistisk strategi och taktik.

I två kapitel:

I.

PLEBEJLEDARE OCH ARBETARLEDARE.

II.

BRÖDERNA GRACCHI VARNANDE EXEMPEL.

En värdefull tillökning till den socialistiska litteraturen på svenska språket.

96 *sidor.* — *Pris*: 25 *cent.*

Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundets förlag.

Rekvirera under adress:

Scandinavian Socialist Labor Federation, 45 *Rose St.* (*P. O. Box* 341, *City Hall Station*) *New York City.*

DANIEL DE LEON

är den socialistiska världsrörelsens främste teoretiker efter Marx. Af hans många instruktiva skrifter finnas, förutom "Två blad ur Roms historia" (Se föregående sida), följande på lager i svensk öfversättning:

STRÄJKENS INNEBÖRD—Ett föredrag hållet 1898. Broschyren klargör på ett för alla lättfattligt sätt de motsatta intressen mellan arbetare och arbetsgifvare, som gör striden dem emellan oundviklig. Pris ..... 5 cent

INDUSTRIELL UNIONISM—Ett föredrag, hållet 1905, klargörande betydelsen och innebörden af industriell unionism. Den mäst betydande socialistiska broschyr sedan "Kommunistiska manifestet" ..... 10 cent

FEMTON FRÅGOR OM SOCIALISMEN—Den mäst allsidiga socialistiska bok som finnes att tillgå ..... 20 cent

KVINNORÖSTRÄTT—Framställer frågan om kvinnans rösträtt i dess rätta historiska sammanhang ..... 5 cent

Läs dessa broschyrer och vidga därmed ert socialistiska vetande. Sprid dem bland andra. Rekvirera från

Scandinavian Socialist Labor Federation
45 Rose St. (P. O. Box 341, City Hall Sta.)
New York, N. Y.

På

SKANDINAVISKA SOCIALISTISKA ARBETAREFÖRBUNDETS FÖRLAG

finnas, förutom uppräknade skrifter af De Leon, följande svenska broschyrer nu på lager:

SOCIALISMEN, Wm. School McClure ..... 5 cent
AMERIKAS ARBETARRÖRELSE ..... 5 cent
KVINNAN OCH DEN SOCIALISTISKA RÖRELSEN, Olive M. Johnson ..... 5 cent
MARX' VÄRDELÄRA, Atterdag Wermelin ..... 5 cent
KAMPEN OM TILLVARON OCH SOCIALISMEN 5 cent

Rekvirera från Scandinavian Socialist Labor Federation, 45 Rose St. (P. O. Box 341, City Hall Sta.) New York, N. Y.

SKANDINAVISKA SOCIALISTISKA ARBETAREFÖRBUNDET,

bildat 1904 och utgörande en afdelning af Socialist Labor Party, har till uppgift att bland Amerikas skandinaviska arbetare sprida socialistisk upplysning, för att sålunda, och i samråd med moderorganisationen, upplysa arbetarna om vägen till emancipation, enligt partiets ståndpunkt och program.

ORGANISATION är det enda tillförlitliga medlet för afskaffandet af ekonomiskt beroende och kapitalistiskt förtryck. Agitation och socialistiskt upplysningsarbete måste föregå uppbyggandet af socialistiska kamporganisationer på det ekonomiska området. Hvarje klassmedveten skandinavisk arbetare, som vill göra sin del i den socialistiska rörelsen, bör blifva medlem af Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundet.

Skrif i dag till förbundets sekreterare för att erhålla närmare upplysningar. Adressera:

Secretary, Scandinavian Socialist Labor Federation,
P. O. Box 341, City Hall Sta., New York, N. Y.

LÄS! LÄS!

"ARBETAREN"

Svenskt organ för Socialist Labor Party.

Utgifven af Skandinaviska Socialistiska Arbetareförbundet.

——::——

DEN ENDA VÄRKLIGA SVENSKA ARBETARTIDNING I LANDET

——::——

Företräder revolutionär socialism utan några som hälst tillsatser eller modifikationer.

Förklarar och utpekar HUR det socialistiska målet kan och måste förvärkligas.

Klargör behofvet af avancerad socialistisk taktik i det tjugonde seklets Amerika.

Förmedlar nyheter och skildringar om arbetarrrörelsen i andra länder.

Innehåller allmänbildande och underhållande läsning.

Goda pännor som medarbetare.

INGEN SKANDINAVISK ARBETARE I AMERIKA, SOM VILL LÄRA KÄNNA ARBETARRÖRELSEN HÄR, SKULLE UNDVARA "ARBETAREN".

PRENUMERERA I DAG! Adressera: "Arbetaren", P. O. Box 341, City Hall Station, New York, N. Y.

Prenumerationspris: Helt år $2.00. Halft år: $1.00.

OFFICIAL ORGAN SOCIALIST LABOR PARTY

—— :: ——

A revolutionary Socialist journal. Dedicated to the idea that the emancipation of the working class must be the class-conscious work of that class. The WEEKLY PEOPLE teaches that a political victory of the working class is "moonshine" unless the might of the workers in the shape of a revolutionary industrial union is behind that victory. It teaches further that the organization of the working class can not be accomplished by dragging the revolutionary movement into the ratholes of anarchists and "pure and simple" physical forcists generally. The WEEKLY PEOPLE ruthlessly exposes the scheming "pure and simple" politician as well as the "pure and simple" physical forcist. In doing this it at the same time time imparts sound information regarding Marxian or scientific Socialism. It is a journal which, read a few times, becomes indispensable.

—— :: ——

Subscription rates: One year, $2; six months, $1; three months, .50 cents; trial subscription, 25 cents. Bundle rates supplied on request.

—— :: ——

Weekly People, 45 Rose St., New York City.

LIBRARY OF CONGRESS
0 013 717 119 3